

Карар кабул ителде
Кызыл Бистә авыл җирлеге советы утырышы
Спас муниципаль районы
2018 елның 23 ноябрәндәге 58-1 номерлы
Татарстан Республикасы законы
Кызыл Бистә авыл җирлеге башлыгы
_____ К. А. Захаров.

У С Т Ә
муниципаль берәмлеге башлыгы
Кызыл Бистә авыл җирлеге
Спас муниципаль районы
Татарстан Республикасы

2018 ел

Гомуми нигезләмәләр

Мәкалә 1. Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы Кызыл Бистә авыл җирлеге муниципаль берәмлегенең исеме һәм хокукый статусы

1. Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының Кызыл Бистә авыл җирлеге муниципаль берәмлегенә авыл җирлеге статусы бирелгән.
2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме - Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының Кызыл Бистә авыл җирлеге муниципаль берәмлеге (алга таба тексту – җирлеге).
3. Кызыл Бистә авыл җирлеге муниципаль берәмлеге Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы составына керә.

Мәкалә 2. Җирлекнең территориаль корылышы

1. Җирлек территориясе составына Кызыл Бистә, Кызыл Вал, Шәрбәт авыллары керә.
2. Авыл җирлегенең административ үзәге булып Кызыл Бистә авылы тора.
3. Җирлек чикләре «Спас муниципаль районы «муниципаль берәмлегенең һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.
4. Җирлек территориясе составына милек формасына һәм максатчан билгеләнешенә карамастан җирләр керә.
5. Авыл җирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору Татарстан Республикасы законы белән законнарда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

Мәкалә 3. Гражданның җирлектә җирле үзидарәне гамәлгә ашыру хокукы

1. Җирлектә җирле үзидарә Россия Федерациясе гражданны тарафыннан җирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүнең башка рәвешләрендә, шулай ук әлеге Уставта каралган сайлаулы һәм башка җирле үзидарә органнары аша гамәлгә ашырыла.
2. Гражданның жөнәс, раса, милләт, тел, происхождения, мөлкәти һәм вазыйфаи хәленә, дингә мөнәсәбәтенә, иҗтимагый берләшмәләргә карашларына, карашларына бәйсез рәвештә җирле үзидарәне гамәлгә ашыруга тигез хокукы. Җирлек территориясендә даими яки нигездә яшәүче чит ил гражданны җирле үзидарәне гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенең халыкара килешүләре һәм федераль законнар нигезендә хокукларга ия.
3. Һәркем турыдан-туры җирле үзидарә органнарына һәм вазыйфаи затларга мөрәҗәгать итәргә, җирле үзидарә органнары эшчәнлегенә турында мәгълүмат алырга хокукы.
4. Җирлек җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары һәркемгә турыдан-туры аның хокукларына һәм ирекләренә кагылышлы документлар һәм материаллар белән танышу мөмкинлеген, шулай ук, әгәр законда башкасы каралмаган булса, гражданның башка тулы һәм дәрәҗә мәгълүмат алу мөмкинлеген тәмин итәргә тиеш.
5. Җирле үзидарә органнары массакүләм мәгълүмат чаралары аша һәм башка ысул белән халыкка җирлек һәм аның аерым территорияләре үсешенә иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торак-коммуналь хуҗалык эше,

халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүче социаль ташламалар, жәмәгать тәртибен һәм табиғый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне саклау торышы турында даими рәвештә хәбәр итәләр.

6. Гражданның оешмалар, эгәр аларның хокуклары һәм ирекләре бозылган дип санасалар, судта жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затларының карарларына, гамәлләренә (гамәл кылмавына) каршы чыгарга хокуклы.

Мәкалә 4. Жирле үзидарә органнары структурасы

1. Жирле үзидарә органнары структурасына жирлек Советы, жирлек башлыгы, жирлек башкарма комитеты, жирлекнең Ревизия комиссиясе, Устав нигезендә төзелә торган башка жирле үзидарә органнары керә.
2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү әлеге Уставка үзгәрешләр кертү юлы белән башкарыла.

Мәкалә 5. Жирлекнең жирле эһәмияттәге мәсьәләләре

1. Авыл жирлегенең жирле эһәмияткә ия мәсьәләләре:

- 1) жирлек бюджеты проектын төзү һәм карау, жирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп тору, жирлек бюджеты үтәлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау;
- 2) жирлекнең жирле салымнарын һәм жыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару;
- 3) жирлекнең муниципаль милкендәге мөлкәте белән идарә итү, файдалану һәм эш итү;
- 4) жирлек торак пунктлары чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын тәэмин итү;
- 5) жирлек халкын элементә, жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;
- 6) жирлек халкын ял итүне оештыру һәм мәдәният оешмалары хезмәте белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;
- 7) Жирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спорт үсеше өчен шартлар тәэмин итү, жирлекнең рәсми физкультура–сәламәтләндерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;
- 8) жирлекнең архив фондларын формалаштыру;
- 9) жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау, аларның үтәлешен контрольдә тоту, күрсәтелгән Кагыйдәләр нигезендә жирлек территориясен төзекләндерүне оештыру
- 10) адреслар бирү, адресларны үзгәртү, юкка чыгару, урам-юл челтәре элементлары исемнәрен бирү (Федераль эһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яисә муниципальәра эһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның жирле эһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), жирлек чикләрендә планлаштыру структурасы исемнәренә бирү, мондый атамаларны үзгәртү, гамәлдән чыгару, дәүләт адреслы реестрында мәгълүмат урнаштыру;
- 11) авыл хужалыгы житештерүен үстерүгә ярдәм итү, кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыру;
- 12) жирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм тормышка ашыру;
- 13) жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданның һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар тудыру;

- 14) жыю (шул исәптән аерым жыю) нәм каты коммуналь калдыкларны транспортировкалау эшчәнлеген оештыруда катнашу;
- 15) ритуаль хезмәтләр оештыру нәм күмү урыннарын карап тоту.
- 16) жирлек территориясендә яшәүче хужасыз хайваннарны тоту нәм карап тоту буенча чараларны гамәлгә ашыру.
- 17) жирлек чикләрендә халыкны су белән тәмин итү, су бүлү, халыкны Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә ягулык белән тәмин итү;
- 18) жирлек торак пунктлары чикләрендә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеге;
- 19) милләтара нәм меконфессиональ килешүне ныгытуга, жирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен нәм мәдәниәтен саклауга нәм үстерүгә, мигрантларны социаль нәм мәдәни адаптацияләүгә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
- 20) жирлек халкының күпләп ял итү өчен шартлар тудыру нәм халык күпләп ял итә торган урыннарны төзекләндерүне оештыру, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына нәм аларның яр буе полосаларына ирекле үтеп керүен тәмин итү.

2. Федераль законнар нигезендә жирлек жирле үзидарә органнары, Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә, жирлек бюджетиннан муниципаль район бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына, аларга жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча үз вәкаләтләренә бер өлешен гамәлгә ашыруны тапшыру турында Спас муниципаль районы жирле үзидарә органнары белән килешүләр төзәргә хокуклы.

Мәкалә 6. Жирлек жирле үзидарә органнарының жирлекләренә жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итүгә хокуклары

1. Жирлекнең жирле үзидарә органнары хокуклы:

- 1) жирлек музейларын булдыру;
- 2) жирлектә нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр башкару;
- 3) опека нәм попечительлек эшчәнлеген гамәлгә ашыруда катнашу;
- 4) жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләр хокукларын гамәлгә ашыруга бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
- 5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә нәм жирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм итү;
- 6) жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне нәм учреждениеләрен мобилизация эзәрләү буенча чараларны оештыруда нәм тормышка ашыруда катнашу;
- 7) муниципаль Янгын сагы булдыру;
- 8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру.
- 9) кеше хокукларын тәмин итүгә жәмәгать контролен гамәлгә ашыручы ижтимагый күзәтү комиссияләренә ярдәм күрсәтү нәм мәжбүри тоту урыннарында булган затларга булышлык күрсәтү;
- 10) «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында " 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның ижтимагый

берләшмәләренә, шулай ук инвалидларның бөтенроссия иҗтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтү.

11) торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча гражданның муниципаль торак фондыннан торак урыннары бирү.

12) җирлек территориясендә яшәүче хужасыз хайваннарны тоту һәм карап тоту буенча чараларны гамәлгә ашыру.

13) «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында» 2016 елның 23 июнендәге 182-ФЗ номерлы Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыру.

14) инвалидлар, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә ярдәм күрсәтү.

15) «Кулланучылар хокукларын яклау турында» 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы Россия Федерациясе Законнда каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыру.

2. Җирлекнең җирле үзидарә органнары әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләргә хәл итәргә, башка дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы («Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 19 статьясы нигезендә аларга тапшырылмаган), әгәр бу федераль законнарда каралган булса, шулай ук башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары компетенциясенә кертелмәгән башка мәсьәләләргә хәл итәргә хокуклы, (1 пункт 2013 елның 16 октябрендәге 79-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә), Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертлардан һәм өстәмә норматив керемнәр буенча салым керемнәреннән тыш, авыл җирлеге бюджеты керемнәре хисабына, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән үз компетенциясеннән төшереп калдырылган бюджет керемнәре исәбенә.

Мәкалә 7. Җирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы

Җирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы федераль законнар һәм җирле үзидарә турында Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

Мәкалә 8. Җирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

Җирлек җирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләргә аша гамәлгә ашырыла:

1) җирлекнең социаль-иқтисади үсешенә юнәлдерелгән дәүләт программаларын тормышка ашыруда җирле үзидарә органнарының катнашуы;

2) җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында килешүләр (килешүләр) төзү;

3) даими яисә вакытлыча координацияләү, консультатив, киңәшмә һәм башка эшче органнар булдыру;

4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында җирлек Советының закон чыгару инициативасы;

5) законнарда билгеләнгән хезмәттәшлекнең башка рәвешләре.

Мәкалә 9. Муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу

Жирлектә муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу, муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләрне дә кертеп, муниципаль хезмәткәр статусын, муниципаль хезмәт үзү шартларын һәм тәртибен дә кертеп, «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 2 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль закон, 2013 елның 25 июнендәге 50-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы кодексы һәм жирлекнең муниципаль хокукый актлары белән гамәлгә ашырыла.

II бүлек. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ХАЛЫК ТАРАФЫННАН ТУРЫДАН-ТУРЫ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ ҺӘМ ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУЫ ФОРМАЛАРЫ

Мәкалә 10. Халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда турыдан-туры катнашуы

Авыл халкы жирле үзидарәне турыдан туры гамәлгә ашыра һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге рәвешләрдә катнаша:

- 1) жирле референдум;
- 2) муниципаль сайлаулар;
- 3) депутатны, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирү;
- 4) жирлекнең чикләрен үзгәртү һәм үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
- 5) гражданның хокукый актлар чыгару инициативасы;
- 6) территориаль ижтимагый үзидарә;
- 7) жәмәгать тыңлаулары, фикер алышулар;
- 8) гражданның жыелышы;
- 9) гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы);
- 10) халык жыены;
- 11) гражданның сораштыру;
- 12) жирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы
- 13) жирле үзидарә органнарына гражданның мөрәжәгатьләре;
- 14) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формалар.

2. Авыл жирлеге халкы тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы законлылык, иреклек принципларына нигезләнә.

3. Жирлек жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, законда башкача билгеләнмәгән очракта, килешү нигезендә төзелә.

Мәкалә 11. Жирле референдум.

1. Жирле референдум халык тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хал итү максатларында үткәрелә.
2. Жирле референдум жирлекнең бөтен территориясендә «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокуклары һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм

«жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып үткәрелә.

Жирле референдумда катнашуга гражданның хокуклары гарантияләре, шулай ук жирле референдумны әзерләү һәм үткәру тәртибе «жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Федераль закон һәм Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнә.

3. Жирле референдумда яшәү урыны жирлек чикләрендә урнашкан Россия Федерациясә гражданны катнашырга хокуклы. Россия Федерациясә гражданны яшерен тавыш биргәндә гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерү нигезендә жирле референдумда катнаша.

4. Жирле референдум үткәру турындагы карар авыл жирлеге Советы тарафыннан инициативасы буенча кабул ителә:

1) жирле референдумда катнашу хокукына ия булган гражданны;

2) сайлау берләшмәсе, уставлары сайлауларда һәм (яки) референдумнарда катнашуын күздә тоткан һәм федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән башка ижтимагый берләшмә;

3) жирлек Советы һәм жирлек башлыклары, алар белән бергәләп күрсәтелгән.

5. Жирле референдумны гражданны, сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый оешмалар инициативасы буенча билгеләү шарты булып, әлеге инициативага ярдәм итүгә кул кую тора, алар саны жирлек территориясендә теркәлгән референдумда катнашучылар саныннан биш процент тәшкит итәргә тиеш, ләкин 25 имза булырга тиеш түгел.

6. Референдум үткәру инициативасы, жирлек Советы һәм жирлек башлыгы белән берлектә күрсәтелгән, жирлек Советы карары һәм жирлек башлыгы карары белән рәсмиләштерелә.

7. Жирлек Советы Жирле референдум үткәру инициативасын тәкъдим итү турында документлар авыл жирлеге Советына кергән көннән алып 30 көн эчендә жирле референдум билгели.

Жирле референдум билгеләнгән вакытка жирлек Советы тарафыннан билгеләнмәгән очракта, референдум гражданны, сайлау берләшмәләре, жирлек башлыгы, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы Сайлау комиссиясә яисә прокурор мөрәҗәгатәләре нигезендә суд тарафыннан билгеләнә. Суд тарафыннан билгеләнгән жирле референдум жирлекнең сайлау комиссиясә тарафыннан оештырыла, ә аны үткәруне тәәмин итү Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең башкарма органы яки суд тарафыннан гамәлгә ашырыла, анда жирле референдум үткәруне тәәмин итү йөкләнгән башка орган тарафыннан башкарыла.

8. Тавыш биру нәтижәләре һәм жирле референдумда кабул ителгән карар рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка хәбәр итәргә) тиеш.

9. Жирле референдумда кабул ителгән карар жирлек территориясендә мәжбүри үтәлгә тиеш һәм нинди дә булса дәүләт хакимияте органнары, аларның вазыйфаи затлары яки жирле үзидарә органнары тарафыннан раслануга мохтаж түгел.

10. Жирлек жирле үзидарә органнары жирле референдумда кабул ителгән әлеге устав белән билгеләнгән вәкаләтләренә чикләү нигезендә карарның үтәлешен тәәмин итә.

11. Жирле референдум үткәру турындагы карар, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карар суд тәртибендә гражданны, жирле үзидарә органнары, федераль закон нигезендә дәүләт хакимияте органнары тарафыннан вәкаләтле прокурор тарафыннан шикаять бирелгә мөмкин.

Мәкалә 12. Муниципаль сайлаулар

1. Жирлектә муниципаль сайлаулар яшерен тавыш биргәндә гомуми тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә жирлек Советы депутатларын сайлау максатларында үткәрелә.
2. Сайлау көнендә 18 яшькә житкән һәм сайлау хокукына ия булган Россия Федерациясе гражданынның жирлек Советы депутаты итеп сайлана ала.
3. Муниципаль сайлаулар жирлек Советы тарафыннан билгеләнә. Муниципаль сайлауларны билгеләү турындагы карар 90 көннән дә иртәрәк кабул ителергә һәм тавыш бирү көненә кадәр 80 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш. Әлеге карар кабул ителгән көннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча массакуләм мәгълүмат чараларында рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш. Вакытыннан алда сайлауларны билгеләгәндә әлеге статьяда күрсәтелгән сроклар кыскартылырга мөмкин, ләкин өчтән бер өлешкә ким булмаска тиеш. Федераль законнар, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы белән билгеләнгән очракларда муниципаль сайлаулар жирлек сайлау комиссиясе яисә суд тарафыннан билгеләнә.
4. Муниципаль сайлауларны эзерләү һәм үткөрү сайлау комиссияләренә аларның компетенциясе чикләрендә йөкләнә.
5. Авыл жирлегенә Советына депутатлар сайлау 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы " Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында «Федераль Законда, Татарстан Республикасы Сайлау Кодексында билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.
6. Жирлек Советы депутатлары бер мандатлы сайлау округлары буенча сайлана, үл сайлау округына сайлаучыларның вәкиллегең уртача нормасы нигезендә төзелә.
7. Бер мандатлы сайлау округы буенча сайланган дип тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның иң күп тавышын алган теркәлгән кандидат таныла. Әгәр жирлек Советына депутатлар сайлауда тавыш бирү бер мандатлы сайлау округында бер кандидатура буенча үткәрелсә, сайлап алынган кандидат санала, үл тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның 50 проценттан да ким булмаган тавышын алган. Теркәлгән кандидатлар тарафыннан алынган тавышлар саны белән чагыштырганда, элек теркәлгән кандидат сайланган дип санала.
8. Жирлек Советы депутатларын сайлау нәтижеләре рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш (халыкка хәбәр итәргә).

Мәкалә 13. Жирлек Советы депутаты фикере буенча тавыш бирү

1. Авыл жирлегенә Советы депутаты, шул исәптән жирлек башлыгы, закон һәм әлеге устав белән билгеләнгән нигезләр һәм тәртиптә сайлаучылар тарафыннан чакырылырга мөмкин.
2. Жирлек Советы депутатын чакыртып алу нигезләре булып депутатның үзенә карата ышанычын шик астына куя һәм депутат вазыйфаларын яисә бурычларын үтәмәүдә, депутат, жирлек башлыгы статусына туры килми торган гамәлләр кылуда чагылган законлы булмаган конкрет карарлары яки гамәлләре (гамәл кылмау) суд тәртибендә расланганнар, Россия Федерациясе Конституциясен, Татарстан Республикасы Конституциясен, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарын һәм башка норматив хокукый актларын бозу санала, әлеге Устав һәм башка муниципаль норматив хокукый актлар.

3. Авыл җирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү Халык инициативасы буенча үткәрелә.
4. Авыл җирлеге Советы депутатын чакыртып алу һәм гражданның имзаларын җыю инициативасын күрсәтү өчен муниципаль сайлауларда катнашу хокукы булган 10 кешедән дә ким булмаган инициативалы төркем барлыкка килә.
5. Инициативалы төркем җирлекнең сайлау комиссиясенә инициативалы төркемне теркәү турында үтенеч белән мөрәҗәгать итә. Инициативалы төркем үтенечнамәсендә депутатның аны чакыруга нигез булып торган конкрет хокукка каршы карарына яисә гамәленә (гамәл кылмау) күрсәтелү аның исемен, исемен, атасының исемен, туган көнен һәм урынын, паспортны яки паспортны алыштыручы документның сериясен, номерын һәм датасын, аның органы исемен яисә кодын күрсәтеп, шулай ук инициативалы төркемнең һәр әгъзасының һәм аның исемнән эш итәргә вәкаләтле затларның яшәү урыны күрсәтелгән булырга тиеш. Инициативалы төркемнең үтенечнамәсе күрсәтелгән төркемнең барлык әгъзалары тарафыннан имзаланырга тиеш. Үтенечнамәгә депутатның күрсәтелгән хокукка каршы карарлары яки гамәлләре (гамәл кылмау) расланган суд карары беркетелергә тиеш.
6. Инициатив төркемне теркәү, җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү үткәру инициативасын хуплау өчен имзалар җыю, җыелган имзаларны тикшерү җирле референдум үткәру өчен законда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
7. Авыл җирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү җирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында » 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып, җирле референдум үткәру өчен законда билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.
8. Җирлек сайлау комиссиясенә инициатив төркеме үтенечнамәсен караганда, җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү билгеләгәндә тиешле депутат җирлек Советына аны чакыртып алу өчен нигез сыйфатында бирелә торган хәлләр турында аңлатма бирергә, кирәкле документлар тапшырырга хокуклы. Күрсәтелгән депутат сайлау комиссиясе, җирлек Советы утырышларына өч көннән дә соңга калмыйча аларны үткәру вакыты һәм урыны турында язмача хәбәр ителергә тиеш.
9. Аны чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздырганда җирлек Советы депутаты сайлаучыларга бәяләмә бирү өчен нигез буларак тәкъдим ителгән шартлар уңаеннан аңлатма бирү максатларында инициатив төркем белән тигез нигезләрдә агитация алып бару хокукына ия.
10. Авыл җирлеге Советы депутаты, шул исәптән җирлек башлыгы тиешле сайлау округында теркәлгән сайлаучыларның яртысыннан да ким булмаган өлеше тавыш бирсә, кире кайтарылды дип санала.
11. Җирлек Советы депутаты фикере буенча тавыш бирү нәтиҗәләре рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш (халыкка хәбәр итәргә).
12. Җирлек сайлау комиссиясе 5 көн эчендә чакыртып алу буенча тавыш бирүгә рәсми йомгак ясаганнан соң инициативалы төркемгә, җирлек советына һәм җирлек Советының тиешле депутатына аны чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгаклары турында язма рәвештә хәбәр итә.

Мәкалә 14. Җирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның чикләрен үзгәртүгә рөхсәт алу, җирлекне үзгәртеп кору максатларында үткәрелә.

2. Авыл җирлеге чикләрен үзгәртү, үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү җирлекнең бөтен территориясендә яки аның территориясе өлешендә «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән очракларда үткәрелә.
3. Җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү җирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль законда һәм «җирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып үткәрелә.
4. Авыл җирлеге чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр анда җирлек яки җирлекнең яртысыннан артык кешесе катнашса, узган дип санала. Авыл җирлеге чикләрен үзгәртүгә халыкның ризалыгы, авыл җирлеге үзгәртеп коруы өлеге үзгәрешләр өчен алынган дип санала, үзгәртеп корулар җирлек халкын яисә җирлекнең бер өлешен тавыш бирүдә катнашкан яртысыннан артык кеше тавыш биргән.
5. Чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү нәтиҗәләре һәм кабул ителгән карарлар рәсми басылып чыгарга тиеш (халыкка хәбәр итәргә).

Мәкалә 15. Гражданның хокукый актлар чыгару инициативасы

1. Гражданның өлеге Устав һәм җирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә хокукый актлар чыгару инициативасына хокуклы.
2. Сайлау хокукына ия, сайлау хокукына ия, җирлек халкының 2 проценттан да ким булмаган санда гражданның төркеме хокукый инициатива белән чыгыш ясыя ала.
3. Хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыру максатларында гражданның хокукы:
 - яшәү (эш) урыны буенча гражданның җыелышларын һәм фикер алышу һәм хокукый инициатива күрсәтү буенча башка коллектив чаралар оештырырга һәм үткәргә;
 - хокукый актлар чыгару инициативасын тәкъдим итүгә ярдәм итү өчен кул куюны җыю буенча инициатив төркемнәр булдыру;
 - җирлек халкының имзаларын җыю һәм закон чыгару инициативасына каршы килми торган ысуллар белән тәкъдим итүгә агитация алып бару.
4. Җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары гражданның хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыруда ярдәм итәргә тиеш.
5. Гражданның хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты, өлеге устав белән билгеләнгән компетенция нигезендә, авыл җирлеге Советы тарафыннан аның ачык утырышында яисә җирлек башлыгы тарафыннан аны гамәлгә кертү көненнән өч ай эчендә мәҗбүри карап тикшерелергә тиеш.
6. Гражданның хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты караганда, гражданның инициатив төркеме вәкилләренә үз позициясен баян итү мөмкинлеге тәмин ителергә тиеш.
7. Гражданның хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты карау процедурасы җирлек Советы Регламенты, җирлек башлыгының норматив хокукый акты белән билгеләнә.
8. Гражданның хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты карап тикшерү нәтиҗәләре буенча кабул

ителгән дәлилленгән карар рәсми рәвештә аның керткән гражданның инициатив төркеме мәгълүматларына җиткерелергә тиеш.

Мәкалә 16. Территориаль иҗтимагый үзидарә

1. Җирлектә территориаль иҗтимагый үзидарә турыдан-туры халык тарафыннан гражданның җыелышлар һәм конференцияләре үткәрү, шулай ук территориаль иҗтимагый үзидарә органнары булдыру юлы белән гамәлгә ашырыла.
2. Территориаль иҗтимагый үзидарә гражданның түбәндәге яшәү территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырыла: күпфатирлы торак йортның подъезды; күпфатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; авыл торак пункты; гражданның башка яшәү территорияләре.
3. Территориаль иҗтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория чикләре җирлек Советы тарафыннан әлеге территориядә яшәүче халык тәкъдире буенча җирлек Советы тарафыннан раслана торган җирлектә территориаль иҗтимагый үзидарә турында нигезләмәдә билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.
4. Территориаль иҗтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган Территория башка шундый ук Территория составына керә алмый.
5. Аның Уставы нигезендә территориаль иҗтимагый үзидарә юридик зат була ала һәм коммерциячел булмаган оешманың оештыру-хокукый формасында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.
6. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставында билгеләнә:
 - 1) үл гамәлгә ашырыла торган территория;
 - 2) Территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлегенең максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнәлешләре;
 - 3) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарының вәкаләтләрен, хокукларын һәм бурычларын формалаштыру, туктату тәртибе, вәкаләтләре вакыты;
 - 4) карарлар кабул итү тәртибе;
 - 5) мөлкәт сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән мөлкәт һәм финанс чараларыннан файдалану һәм файдалану тәртибе;
 - 6) территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.
7. Территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлегенә мәсьәләләре буенча гражданның җыелышлар, конференцияләре аның Уставы нигезендә чакырыла.
8. Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданның җыелышы, әгәр анда уналты яшкә җиткән территориядә яшәүчеләрнең өчтән береннән дә ким булмаган өлеше катнашса, хокукы санала.

Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданның конференциясе, әгәр анда уналты яше тулмаган территориядә яшәүчеләрнең өчтән икесенең гражданның җыелышларында сайланган делегатларның өчтән икесе катнашса, хаклы санала.
9. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыручы гражданның җыелышы, конференциясенең аерым вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:
 - 1) территориаль иҗтимагый үзидарә органнары структурасын билгеләү;
 - 2) Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр кертү;
 - 3) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарын сайлау;
 - 4) территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлегенең төп юнәлешләрен билгеләү;
 - 5) территориаль иҗтимагый үзидарәнең керемнәр һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;

б) территориаль ижтимагый үзидарэ органнары эшчәнлеге турындагы хисапларны карау һәм раслау.

10. Территориаль ижтимагый үзидарэ органнары:

1) Тиешле территориядә яшәүче халык мәнфәгатьләрен кайгырталар;

2) гражданныр жыелышларында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәләшен тәэмин итәләр;

3) территорияне карап тоту, төзекләндерү буенча хужалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданнырның социаль-көнкүреш ихтыяжларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән башка хужалык эшчәнлеген, күрсәтелгән гражданныр ачкалары исәбеннән дә, жирлек башкарма комитеты белән килешү нигезендә дә тормышка ашыра алалар;

4) жирле үзидарэ органнарына (жирлек Советына, жирлек башлыгына һәм авыл жирлеге башкарма комитетына) әлеге органнар һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле муниципаль норматив хокукый актлар проектларын кертергә хокуклы, алар әлеге актларны кабул итү компетенциясенә кертелгән.

11. Территориаль жәмәгать үзидарәсен оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, жирле бюджеттан кирәкле ачкаларны бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе әлеге Устав һәм жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

Мәкалә 17. Территориаль ижтимагый үзидарэ учреждениеләре тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарэ учреждениесе максатларында гражданныр, жирле үзидарэ органнары инициативасы белән территориаль ижтимагый үзидарэ Уставы проектын эшләүне гамәлгә ашыручы һәм әлеге территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру күздә тотылган территориядә яшәүче гражданныр жыелышын оештыра торган инициатив төркем барлыкка килә.

2. Гражданныр жыелышы тиешле жирлек территориясендә территориаль ижтимагый үзидарэ төзү турында Карар кабул итә, аның уставын кабул итә, шулай үк жирлек Советында территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркәү белән бәйле мәсьәләләр буенча гражданныр жыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле вәкилле (вәкилләрне) билгели.

3. Территориаль жәмәгатьчелек үзидарәсе жирлек Советы территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркәгән вакыттан бирле гамәлгә куелган дип санала.

Мәкалә 18. Территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркәү тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркәү өчен вәкаләтле вәкилле (вәкаләтле вәкилләр) гражданныр жыелышы жирлек башлыгына тапшырыла:

1) территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркәү турында гариза, үл гражданнырның барлык вәкаләтле вәкилләре тарафыннан имзаланган;

2) территориаль жәмәгать үзидарәсен төзү турында Карар кабул ителгән гражданныр жыелышы беркетмәсе, паспорт яки паспортны алыштыручы документның фамилиясе, исеме, атасының исеме, туу датасы, сериясе, номеры һәм бирелү датасы, һәр вәкаләтле вәкиллең яшәү урыны адресы күрсәтелгән;

3) территориаль ижтимагый үзидарэ Уставының ике нөсхәсе.

2. Әлеге статьяның 1 пунктында билгеләнгән документлардан тыш, башка документларны тапшыру турындагы таләп рөхсәт ителми.

Вәкаләтле вәкилле документлар алуда, аларны алу исемлеген һәм датасын күрсәтеп, расписка бирелә.

3. Жирлек башлыгы территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркәү турында документлар кергән көннән алып ике атналык вакыт эчендә аны алдан карауны һәм уставны теркәү яки аны теркәүдән баш тарту турында жирлек Советы Карары проектының әзерләүне оештыра.
4. Гражданныр жыелышының вәкаләтле вәкилләре территориаль ижтимагый үзидарэ уставын алдан караганда һәм жирлек Советы утырышында киңәш бирү тавышы хокукы белән катнашырга хокуклы.
5. Жирлек советы территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркәү яки әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән документлар жирлек башлыгы тарафыннан алынганнан соң 30 көн эчендә аны теркәүдән баш тарту турында Карар кабул итә. Баш тарту теркәү устав булырга тиеш мотивирован.
6. Территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркәүдән баш тарту өчен нигез булып территориаль ижтимагый үзидарэ Уставының Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына, жирлек Уставына, башка муниципаль норматив хокукый актларга каршы килүе тора.
7. Территориаль ижтимагый үзидарэ уставын территориаль ижтимагый үзидарэ төзүнең максатка ярашлы булмавы аркасында теркәүдән баш тарту рәхсәт ителми.
8. Жирлек Советы тарафыннан кабул ителгән территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркәү мәсьәләсе буенча дәлилләнгән карар өч көн эчендә рәсми рәвештә гражданныр жыелышының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкил) игътибарына житкерелергә тиеш.
9. Жирлек Советы тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркәү турында Карар кабул ителгән очракта уставның бер нөсхәсе аны теркәү турында тамгасы белән гражданныр жыелышының вәкаләтле вәкиленә тапшырыла, икенче нөсхәсе жирлек Советында саклана.
10. Территориаль ижтимагый үзидарэ уставына кертелә торган үзгәрешләр әлеге статьяда билгеләнгән тәртиптә жирлек Советы тарафыннан теркәлергә тиеш. Күрсәтелгән үзгәрешләр аларны теркәү көненнән үз көченә керә.

Мәкалә 19. Жәмәгать тыңлаулары, фикер алышулар

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль норматив хокукый актлар проектлары буенча фикер алышу өчен жирлек Советы, жирлек башлыгы катнашында халык алдында тыңлаулар уздырылачак.
2. Халык алдында тыңлаулар авыл жирлегә Советы яки жирлек башлыгы инициативасы буенча үткәрелә.
Халык яки авыл жирлегә Советы инициативасы белән үткәрелгән халык тыңлаулары жирлек Советы тарафыннан, ә жирлек башлыгы инициативасы буенча жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.
3. Халык тыңлауларына чыдарга тиеш:
 - 1) жирлек уставы проекты, шулай ук әлеге уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр керту турында муниципаль норматив хокукый акт проекты, жирлек Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, конституция (устав) яисә Россия Федерациясе субъекты законнары нигезләмәләрен әлеге уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында төгәл күрсәтү рәвешендә үзгәрешләр кертелә торган очраклардан тыш, авыл жирлегә Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр керту турында муниципаль норматив хокукый акт проекты;
 - 2) жирлек бюджеты проекты һәм аның үтәлеше турында хисап;
 - 2.1) муниципаль берәмлекнең социаль-иқтисадый үсеше стратегиясе проекты;

- 3) жирлекне үзгәртеп кору турындагы мәсьәләләр, әгәр «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә жирлекне үзгәртеп кору өчен тавыш бирү юлы белән белдерелгән район халкының ризалыгы алу таләп ителә;
4. Ачык тыңлаулар үткәрү турындагы карар, әгәр башка срок гамәлдәгә законнар белән каралмаган булса, тиешле орган яисә жирлекнең вазыйфаи заты тарафыннан муниципаль норматив хокукий акт проектына карау көненә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.
5. Гавами тыңлаулар үткәрү вакытын һәм урынын күрсәтеп, ачык тыңлауларга чыгарыла торган тиешле муниципаль норматив хокукий акт проектына, әгәр башка срок гамәлдәгә законнар белән каралмаган булса, гавами тыңлаулар уздырылган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча бастырырга (халыкка хәбәр итәргә) тиеш.
6. Халык алдында тыңлаулар үткәрү турындагы карар басылып чыккан көннән алып һәм аларны үткәрү көненә кадәр авыл халкы авыл жирлегә башлыгына гавами тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәлә буенча язма тәкъдимнәр һәм искәртмәләр, шул исәптән муниципаль норматив хокукий актының гавами тыңлауларына чыгарыла торган төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр жиһәрергә хокуклы. Авыл жирлегә башлыгы кергән тәкъдимнәрне һәм искәртмәләрне гомумиләштерүне оештыра. Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәртмәләр халык тыңлауларында катнашучылар игътибарына жиһтерелә.
7. Гавами тыңлаулар муниципаль норматив хокукий акт проектына карау көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча уздырыла. Халык алдында тыңлаулар белгечләренә, экспертларны чакырып уздырыла, халык тыңлауларында жирлекнең теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы, әгәр башка срок гамәлдәгә законнар белән каралмаган булса.
8. Гавами тыңлаулар нәтижәләре буенча жирле үзидарә органнары һәм жирлекнең урындагы затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә, алар компетенциясенә муниципаль норматив хокукий акт проектына гавами тыңлауларга чыгарыла торган кабул итү кертелгән.
9. Ачык тыңлаулар нәтижәләре, кабул ителгән карарларның дәлилләнгән нигезләнешен дә кертеп, ачык тыңлаулар үткәргәннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча бастырылырга (халыкка игълан ителгән) тиеш, әгәр башка срок гамәлдәгә законнар белән каралмаган булса.
10. Халык тыңлауларын оештыру һәм үткәрү тәртибе жирлек Советы тарафыннан расланган норматив хокукий акт белән билгеләнә. Жәмәгать тыңлауларын үткәрү тәртибе шулай ук шәһәр төзелеш эшчәнлегә турындагы законнар нигезләмәләрен исәпкә алып вәкиллекле органның муниципаль норматив хокукий акты белән билгеләнә ала.
11. Генераль планнар проектлары, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, территорияне планлаштыру проектлары, территорияне межаллау проектлары, территорияләренә төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, күрсәтелгән расланган документларның берсенә, жир кишәрлеген яисә капитал төзелеш объектын шартлы рәвештә рөхсәт ителгән файдалануга рөхсәт бирү турында карар проектлары, рөхсәт ителгән төзелешнең чик параметрларынан кире кагуға рөхсәт бирү турында карар проектлары буенча карар проектлары буенча, жир кишәрлекләреннән һәм капитал төзелеш объектарынан рөхсәт ителгән башка төр файдалану мәсьәләләре буенча жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләренә расланган кагыйдәләре булмаганда ижтимагий фикер алышулар яисә гавами тыңлаулар үткәрелә, аларны оештыру һәм үткәрү тәртибе шәһәр төзелеш эшчәнлегә турындагы законнар нигезләмәләрен исәпкә алып жирлек Советының норматив хокукий акты белән билгеләнә.

Муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы вәкаләтләре гражданның жаыны тарафыннан гамәлгә ашырыла торган жирлектә халык алдында тыңлаулар һәм ижтимагый фикер алышулар муниципаль хокукый актлар проектлары һәм гражданның жаыны тарафыннан кабул ителә торган мәсьәләләр буенча үткәрелергә мөмкин.

Мәкалә 20. Гражданның жаылышы

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу, жирлек жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазыйфаи затларының эшчәнлеге турында халыкка мәгълүмат бирү, жирлек территориясендә территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру турында гражданның жаылышы үткәрелергә мөмкин. Гражданның жаылышлар микрорайоннар, торақ массивлар, кварталлар, урамнар, торақ йортлар буенча чакырыла.
2. Гражданның жаылышы халык, жирлек Советы, жирлек башлыгы инициативасы белән, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә уставында каралган очрақларда үткәрелә.
3. Жирлек советы яки жирлек башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданның жаылышы жирлек советы яки жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.
4. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданның жаылышы жирлек Советы тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм әлеге территорияләрдә урнашкан предприятие, учреждение, оешма житәкчеләренең язмача тәкъдиме буенча билгеләнә
Гражданның жаылышын үткәрү турындагы тәкъдимдә аны карап тикшерүгә чыгарыла торган сораулар исемлеге һәм жаылыш үткәрү урыны булырга тиеш. Тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә жаылышны үткәрү инициативасы белән әлеге гражданның жаылышы - аларның фамилиясен, исемен, атасының исемен, туган көнен, яшәү урынын күрсәтеп мөрәжәгать иткән очрақта.
Жирлек советы якин киләчәктә гражданның жаылышын үткәрү турындагы тәкъдимне карый.
5. Жирлек советы гражданның жаылышын аның максатка ярашлы булмавы буенча жаылуын үткәрүдән баш тартырга хокуклы түгел.
6. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында гражданның жаылышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.
7. Гражданның жаылышын үткәрү вакыты һәм урыны турында һәм тиешле территориядә яшәүчеләр жаылыш үткәрү көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча, әлеге массакуләм мәгълүмат чарасыннан, почта хәбәрләреннән, фатир (йорт) жаылышыннан, белдерүләрдән һәм башка мөмкин булган чараларны файдаланып хәбәр ителә.
Гражданның жаылышын әзерләү һәм үткәрүне жирлек башкарма комитеты тәәмин итә.
8. Жаылышлар эшендә әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия гражданның жаылышы катнаша ала. Жаылышта катнашу хокукына ия гражданның жаылышы гомуми саны Россия Федерациясе гражданның жаылышының тору урыны һәм яшәү урыны буенча Россия Федерациясе чикләрендә муниципаль сайлаулар уздырганда файдаланыла торган теркәү исәбе мәгълүматлары нигезендә билгеләнә.
Әгәр анда жаылышта катнашырга хокуклы гражданның жаылышы санының өчтән бер өлеше катнашса, гражданның жаылышы хаклы санала.
Жаылышның карарлары жаылышта катнашкан гражданның жаылышы күпчелек тавышы белән кабул ителә.
9. Гражданның жаылышы жирле үзидарә органнарына һәм жирлек жирле үзидарә вазыйфаи затларына мөрәжәгатьләр кабул итә, шулай ук жирле үзидарә органнары һәм

жирлек жирле үзидарә вазыйфаи затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданнар жыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле затларны сайлый ала.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча гражданнар жыелышы территориаль ижтимагый үзидарә уставына кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.

10. Гражданнар жыелышы тарафыннан кабул ителгән мөрәжәгатьләр жирле үзидарә органнары һәм жирлекнең жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиеш.

11. Гражданнар жыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе, шулай ук гражданнар жыелышының вәкаләтләре федераль закон, әлеге Устав һәм жирлек Советының норматив хокукый акты, территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

12. Гражданнар жыелышы нәтижәләре аны үткәргәннән соң бер ай вакыт эчендә рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

Мәкалә 21. Халык конференциясе (делегатлар жыелышы)

1. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирле әһәмияткә ия мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм жирлек вәкилләренең фикерләрен ачыклау зарур булган очракта үткәрелә. Авыл жирлегенең тиешле территориаль өлешләрендә яшәүчеләр арасынан гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышлары кыенлашкан, шул исәптән тиешле территориядә яшәүче һәм гражданнар жыелышында катнашу хокукына ия кешеләр саны 100 кешедән артып киткән очракларда үткәрелә.

2. Гражданнар конференциясен (делегатлар жыелышын) билгеләү һәм үткәрү, делегатларны сайлау тәртибе әлеге Устав, жирлек Советының норматив хокукый акты, территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

3. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

4. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) халык, жирлек Советы, жирлек башлыгы инициативасы белән үткәрелә. Авыл жирлеге Советы яки жирлек башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирлек Советы яисә жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

5. Әгәр анда уналты яше тулмаган территориядә яшәүчеләрнең өчтән икесенең катнашуы катнашса, гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) дәрәс санала. Конференция карарлары (делегатлар жыелышы) конференциядә катнашкан делегатларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

6. Гражданнар конференциясе йомгаклары (делегатлар жыелышы) аны үткәргәннән соң бер ай вакыт эчендә рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

Мәкалә 22. Халык жыены

1. Гражданнар жыены жирле үзидарәне халык тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның катнашуы формасы булып тора.

2. Гражданнар жыены «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган очракларда һәм «Спас муниципаль районының Ямбақты авыл жирлеге составына керүче торак пунктларда гражданнар жыенын үткәрү тәртибе турында» гы Положение нигезендә муниципаль берәмлекнең вәкилләкле органы карары белән расланган очракларда үткәрелә.

3. Законда каралган очракларда 25.1. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында » 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә гражданнар жыены үткәрелә ала:

- 1) авыл жирлеге чикләрен үзгәртү мәсьәләсе буенча, аның составына күрсәтелгән торак пункт керә, әлеге торак пункт территориясен башка жирлек территориясенә кертә;
 - 2) муниципаль берәмлекнең вәкилле органы вәкаләтләрен гражданнар жыенында гамәлгә ашыра торган жирлектә күрсәтелгән жирлекнең чикләрен үзгәртү, чикләрен үзгәртү мәсьәләләре буенча;
 - 3) Әгәр сайлау хокукына ия жирлек халкы 100 дән артык кеше булса, муниципаль берәмлекнең вәкилле органы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра торган жирлектә жирлекнең вәкилле органы төзү, аның саны һәм вәкаләтләре вакыты турында мәсьәлә буенча;
 - 4) муниципаль берәмлекнең вәкилле органы вәкаләтләре гражданнар жыены тарафыннан гамәлгә ашырыла торган жирлектә гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча;
 - 5) авыл жирлеге составына, шәһәр эчендәге район, федераль әһәмияттәге шәһәр округы территориясе, яисә муниципаль район чикләрендә урнашкан торак пункт территориясендә гражданнарның үзара салымын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча;
 - 6) халык инициативасын жирле үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру белән бәйлә мәсьәләләр буенча шәһәрара территориядә урнашкан торак пунктта күрсәтү максатларында;
 - 7) авыл жирлегенең халык саны 100 кешедән артмаган очракта, авыл халкының түбән тыгызлыгы түбән булган территориядә урнашкан, жирлекнең юкка чыгуы мәсьәләсе буенча;
 - 8) авыл торак пункттында Иске Суыксу авыл торак пункты кандидатурасын тәкъдим итү мәсьәләсе буенча, шулай ук авыл торак пункты старостасы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату мәсьәләсе буенча;
 - 9) авыл торак пункттында гражданнар жыены шулай ук муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнарында каралган очракларда муниципаль хезмәт вазыйфаларын биләүгә конкурс үткәргәндә конкурс комиссиясе составына кандидатуралар тәкъдим итү максатларында үткәрелә ала.
4. Гражданнар жыены муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан яисә сайлау хокукына ия, кимендә 10 кеше булган торак пункт халкы төркеме инициативасы белән билгеләнә.
5. Жыен үткәру инициативасына ярдәм итәргә тиешле имзалар саны сайлау хокукына ия, даими яки нигездә торак пункт территориясендә яшәү урыны буенча теркәлгән гражданнар саныннан 5 процент тәшкил итә, ләкин 25тән дә ким булырга тиеш түгел.
6. Муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан күрсәтелә торган гражданнар жыены муниципаль берәмлек башлыгы карары белән билгеләнә, инициативалы төркем тарафыннан күрсәтелә торган гражданнар жыены муниципаль берәмлекнең вәкилле органы карары белән билгеләнә.
7. Торак пунктта яшәүчеләр гражданнар жыеннарын үткәру вакыты һәм урыны турында алдан хәбәр итәләр, «Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы Ямбақты авыл жирлеге составына керүче торак пунктларда гражданнар жыеннарын әзерләү тәртибе турында»Положениесенә туры китереп, гражданнар жыеннарын үткәругә әзерлек тәртибе нигезендә, гражданнарны кабул итүгә чыгарыла торган мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый акт проекты һәм материаллар белән алдан ук билгеләп үтелә.
8. Жыенда кабул ителгән карарлар муниципаль хокукый актлар булып торалар, муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан имзаланалар һәм Татарстан Республикасы муниципаль хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш.

Мәкалә 23. Гражданнарны кабул итү

1. Гражданнарны сораштыру бөтен территориядә яки жирлек территориясендә жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлар, шулай ук дәүләт хакимияте органнары карарларын кабул иткәндә халыкның фикерен һәм аны исәпкә алу өчен үткәрелә. Сораштыру нәтижәләре тәкъдим итү характерында.
2. Гражданнарны сораштыруда сайлау хокукына ия жирлек халкы катнаша ала.
3. Гражданнарны сораштыру инициативасы буенча үткәрелә:
 - 1) жирлек советы яки жирлек башлыгы-жирле эһәмияттәге мәсьәләләр буенча;
 - 2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары - республика һәм республика эһәмиятендәге объектлар өчен жирлек жирләренең максатчан билгеләнешен үзгәртү турында карарлар кабул иткәндә гражданнар фикерен исәпкә алу өчен.
4. Гражданнар арасында сораштыру билгеләү һәм үткәрү тәртибе Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә
5. Гражданнар арасында сораштыру билгеләү турындагы карар жирлек Советы тарафыннан кабул ителә. Авыл жирлеге Советы карарында гражданнар арасында сораштыру билгеләү турында билгеләнә:
 - 1) сораштыру үткәрү датасы һәм сроклары;
 - 2) Сораштыру уздырганда тәкъдим ителә торган (тәкъдим ителә торган) мәсьәләне (мәсьәләләрне) формулировкалау;
 - 3) сораштыру үткәрү методикасы;
 - 4) сораштыру кәгазе формасы;
 - 5) сораштыруда катнашучы жирлек халкының минималь саны.
6. Жирлек халкы аны үткәргүгә кадәр 10 көннән дә ким булмаган вакыт эчендә гражданнар арасында сораштыру үткәрү турында хәбәр итә.
7. Гражданнар арасында сораштыру эзерләүгә һәм уздыруга бәйле чараларны финанслау гамәлгә ашырыла:
 - 1) жирлек бюджеты хисабына-жирлек жирле үзидарә органнары инициативасы буенча сораштыру уздырганда;
 - 2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән-Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча сораштыру уздырганда.
8. Сораштыру нәтижәләре аны үткәргәннән соң бер ай вакыт эчендә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш. Сораштыру нәтижәләре белән жирлекнең теләсә кайсы кешесе таныша ала. Сораштыру нәтижәләре жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул иткәндә исәпкә алынырга тиеш.

Мәкалә 24. Жирле эһәмияттәге аеруча мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы

1. Муниципаль хокукый актлар проектларын һәм жирле эһәмияттәге башка аеруча мөһим мәсьәләләрне халык фикер алышуына чыгару турындагы карар жирлек Советы тарафыннан тиешле территориядә яшәүче гражданнарның үз инициативасы яисә таләбе буенча жирлек советы билгеләгән тәртиптә кабул ителә.
2. Муниципаль хокукый акт проекты тексты һәм мәсьәләләр буенча халык фикер алышуына чыгарыла торган башка материаллар аларны халык фикер алышуына чыгару турында Карар кабул ителгәннән соң биш көннән дә соңга калмыйча массакуләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарыла, жирлек халкына жибәрелә, халыкка танышу өчен уңайлы урыннарда урнаштырыла, башка ысуллар белән халыкка игълан ителә.

3. Халык фикер алышуына сорау чыгару белән бергә жирлек советы фикер алышу барышында керә торган тәкъдимнәрне һәм искәрмәләрне карау эшен оештыру вакытын һәм тәртибен билгели, әлеге максат өчен махсус комиссия төзи.
4. Жирлек советы үзе чыгара торган муниципаль хокукый актлар проектлары һәм жирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышуны тәэмин итә, моның өчен кирәкле шартлар тудыра.
5. Халык фикер алышуына чыгарылган мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр жирлек советына җибәрелә.
6. Муниципаль хокукый актлар проектлары һәм жирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр жирлек Советы тарафыннан карала.
7. Халык фикер алышуы нәтиҗәләре турында халыкка хәбәр ителә.

Мәкалә 25. Жирлекнең иҗтимагый (консультатив) советлары

1. Жирле әһәмияткә ия мәсьәләләр буенча карарлар эшләп чыгарганда халыкның ихтияжларын һәм мәнфәгатьләрен исәпкә алу, жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә иҗтимагый контрольне гамәлгә ашыру максатларында гражданның һәм жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеген тәэмин итү өчен жирлекнең иҗтимагый советы төзелә.

2. Жирлекнең иҗтимагый советы аның эшчәнлегендә жирлек халкының, иҗтимагый берләшмәләрнең һәм башка коммерцияле булмаган оешмаларның ирекле катнашуы нигезендә формалаша.

3. Жирлекнең иҗтимагый советын формалаштыру тәртибе, аның утырышларын үткәру һәм карар кабул итү тәртибе, жирлекнең иҗтимагый советы эшчәнлегенә ярдәм итү, консультация биру һәм башка мәсьәләләр буенча жирлек жирле үзидарә органнарының бурычлары һәм җаваплылыгы, аның роспускасы процедурасы, шулай ук аны оештыруның һәм эшчәнлегенә башка мәсьәләләре, жирлек Советы тарафыннан раслана торган нигезләмә белән билгеләнә.

4. Башка иҗтимагый (консультатив) киңәшләр жирлекнең жирле үзидарә органнары каршында аларның карарлары нигезендә барлыкка килергә мөмкин.

5. Иҗтимагый (консультатив) советларда эш иҗтимагый башлангычларда гамәлгә ашырыла.

Мәкалә 26. Жирле үзидарә органнарына гражданның мөрәҗәгатьләре

1. Гражданның жирлекнең жирле үзидарә органнарына шәхси һәм күмәк мөрәҗәгатьләргә хокукы.

2. Гражданның мөрәҗәгатьләре «Россия Федерациясе гражданның мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында» 2006 елның 2 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында гражданның мөрәҗәгатьләре турында» 2003 елның 12 маендагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда карап тикшерелергә тиеш.

3. Гражданның мөрәҗәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен Жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә җаваплы.

Мәкалә 27. Авыл торак пункты старостасы

1. Жирлек жирле үзидарә органнары һәм авыл халкы арасында жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл иткәндә үзара бәйләнешне оештыру өчен авыл жирлегендә яки авыллар арасындагы территориядә авыл торак пункты старостасы билгеләнергә мөмкин.

2. Авыл торак пункты старостасы составына әлеге авыл торак пункты территориясендә яшәүче һәм актив сайлау хокукына ия кешеләр арасынан авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнә.

3. Авыл торак пункты старостасы дәүләт вазыйфасын, дәүләт граждән хезмәт вазыйфасын, муниципаль вазыйфа яисә муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүче зат түгел, хезмәт мөнәсәбәтләрендә һәм алар белән турыдан-туры бәйле башка мөнәсәбәтләрдә була алмый.

Татарстан Республикасы законы белән, тарихи һәм башка жирле традицияләрне исәпкә алып, авыл торак пункты старостасы вазыйфасының башка исеме билгеләнергә мөмкин.

4. Авыл торак пункты старостасы итеп билгеләнә алмый :

1) дәүләт вазыйфасын, дәүләт граждән хезмәт вазыйфасын, муниципаль вазыйфа яисә муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүче;

2) суд тарафыннан эшкә яраксыз яисә чикләнгән эшкә сәләтле дип танылган;

3) юк ителгән яки хөкем ителмәгән булган.

5. Авыл торак пункты старостасының вәкаләтләре авыл жирлеге Уставы белән билгеләнә һәм ул кимендә ике һәм биш елдан да ким була алмый.

Аның составына әлеге авыл торак пункты кергән жирлек Советы карары буенча, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 40 статьясындагы 10 өлешенәң 1-7 пунктлары белән билгеләнгән очракларда вакытыннан алда түктатыла.

6. Үзенә йөкләнгән бурычларны хәл итү өчен авыл торак пункты старостасы:

1) авыл торак пункттында жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү мәсьәләләре буенча жирле үзидарә органнары, муниципаль предприятияләр һәм учреждениеләр һәм башка оешмалар белән хезмәттәшлек итә;

2) халык белән, шул исәптән граждәннар җыеннарында, җыелышларында, конференцияләрендә катнашу юлы белән хезмәттәшлек итә, мондый чаралар нәтижәләре буенча мөрәҗәгатьләрне һәм тәкъдимнәрне, шул исәптән жирле үзидарә органнары тарафыннан мәҗбүри карап тикшерелергә тиешле муниципаль хокукый актлар проектлары рәвешендә рәсмиләштерелгән тәкъдимнәрне җибәрә;

3) авыл торак пункттында яшәүчеләргә жирле үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча хәбәр итә, шулай ук жирле үзидарә органнарыннан алынган башка мәгълүматны җиткерүдә ярдәм итә;

4) жирле үзидарә органнарына халык тыңлаулары һәм җәмәгать фикер алышуларын оештыруда һәм үткәрүдә, авыл торак пункттында аларның нәтижәләрен халыкка җиткерүдә ярдәм итә;

5) Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә муниципаль берәмлек уставында һәм (яисә) муниципаль берәмлек вәкиллекле органының норматив хокукый актында каралган башка вәкаләтләрне һәм хокукларны гамәлгә ашыра.

7. Эшчәнлек гарантияләре һәм авыл торак пункты старостасы статусының башка мәсьәләләре авыл жирлеге Уставы һәм Татарстан Республикасы Законы нигезендә жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнергә мөмкин.

Мәкалә 28. Авыл жирлегендә яшәүчеләр жирле үзидарә тарафыннан турыдан-туры тормышка ашырылу һәм аны тормышка ашыруда катнашуның башка формалары

1. Әлеге устав белән беррәттән, федераль законнар нигезендә жирле үзидарә халык тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның катнашуы рәвешләре нигезендә, гражданныр жирле үзидарәне Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға, Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка рәвешләрдә гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы.
 2. Жирле үзидарәдә яшәүчеләрнең турыдан-туры тормышка ашырылуы һәм халыкның жирле үзидарәне тормышка ашыруда катнашуы законлылык, иреклек принципнарына нигезленә.
- Жирле үзидарә органнары һәм жирлек жирле үзидарәсенең вазыйфаи затнары халыкка жирле үзидарәдә яшәүчеләр белән турыдан-туры тормышка ашыруда һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның катнашуы өчен ярдәм итәргә тиеш.

III бүлек. ЖИРЛЕК СОВЕТЫ

Мәкалә 29. Жирлек советы-жирлекнең вәкиллеке органы

1. Жирлек Советы даими эшләүче жирле үзидарәнең коллегияль вәкиллеке органы булып тора.
2. Жирлек Советының рәсми исеме-Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы Ямбақты авыл жирлеге Советы.
3. Жирлек Советының вәкаләтләре срогы-5 ел.
4. Жирлек советы авыл жирлегендә яшәүчеләргә хисап тотә һәм контрольдә тотә.
5. Жирлек советының исеме язылган мәһере, бланкнары бар.
6. Жирлек Советы эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары жирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетнары чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

Мәкалә 30. Жирлек Советы Составы

1. Жирлек советы бер мандатлы сайлау округнары буенча муниципаль сайлауларда сайланучы жиде депутаттан тора.
2. Авыл жирлеге советы составына билгеләнгән халык саныннан кимендә өчтән икесен сайлау хокукына ия.

Мәкалә 31. Жирлек Советы депутаты статусы

1. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре аны сайлау көненнән башлана һәм яңа чакырылыш авыл жирлеге Советы эшли башлаган көннән туктала
Депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затының вәкаләтләре срогы Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә муниципаль берәмлек уставы белән билгеләнә һәм кимендә ике һәм биш ел була алмый.
2. Авыл жирлеге Советы депутаты, депутат эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт вазыйфаларын башкарган, әлеге устав белән билгеләнгән очрактардан тыш, азат ителмәгән нигездә эшли.
3. Жирлек Советы депутаты статусы белән бәйле чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.

4. Жирлек Советы депутатына үз вәкаләтләрен Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, жирлек Советы карарлары нигезендә тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тудырыла.

4.1 депутатның сайлаучылар белән очрашулары махсус билгеләнгән урыннарда, шулай ук ишегалды территорияләрендә, аларны үткәру тормыш белән тәэмин итү объектлары, транспорт яки социаль инфраструктура, элементә, жәяүлеләр хәрәкәтен һәм (яки) транспорт чараларын тоткарлау яисә гражданның торак урыннарына яки транспорт яки социаль инфраструктура объектларына үтеп керү мөмкинлеген бозылмау шарты белән үткәрелә. Россия Федерациясе субъекты башкарма хакимияте органнарына яки жирле үзидарә органнарына мондый очрашулар турында хәбәр итү таләп ителми. Шулай ук вакытта депутат күрсәтелгән органнарда аларны үткәру датасы һәм вакыты турында алдан хәбәр итәргә хокуклы.

4.2 жирле үзидарә органнары депутатларның сайлаучылар белән очрашуын үткәру өчен махсус билгеләнгән урыннарны билгели, шулай ук жирле үзидарә органнары тарафыннан сайлаучылар белән очрашулар үткәру өчен бирелә торган урыннар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели.

4.3 депутатның сайлаучылар белән ачыктан-ачык чаралар рәвешендә очрашулары жыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә үткәрелә.

4.4 жыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турында Россия Федерациясе законнары белән билгеләнә торган гавами чара рәвешендә депутатның сайлаучылар белән очрашуларын оештыру яки үткәругә комачаулау үзе өчен Россия Федерациясе законнары нигезендә административ жаваплылыкка тартыла.

5. Жирлек Советы депутаты авыл жирлеген Советы тарафыннан расланган депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә тиеш, алар шулай икән депутатның түбәндәге бурычларын үз эченә алырга тиеш:

- 1) депутат статусыннан жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазыйфаи затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданны эшчәнлегенә шәхсән яисә аның якин туганнарына кагылышлы мәсьәләләргә хәл иткәндә йогынты ясау өчен файдаланмаса;
- 2) депутат вазыйфаларын объектив башкаруда шик уята алырлык үз-үзеңне тотудан тыелып торырга, шулай ук аның абруена яисә жирлек Советы абруена зыян китерә алырлык низаглы хәлләрдән качарга;
- 3) мәнфәгатьләр каршылыгы барлыкка килү күрүчүчү янаганда - вазыйфа биләп торган затның шәхси кызыксынуы (турыдан - туры яки турыдан-туры яисә турыдан-туры яисә турыдан-туры) мәнфәгатьләр конфликтын булдырмау һәм жайга салу буенча чаралар күрүне күздә тоткан хәл, вазыйфаи (хезмәт) бурычларын тиешле, объектив һәм гадел үтәргә йогынты ясый яисә йогынты ясый ала (вәкаләтләргә гамәлгә ашыру), - бу хакта жирлек советына хәбәр итәргә һәм әлеге мәнфәгатьләр каршылыгын булдырмый калуга яисә жайга салуга юнәлтелгән;
- 4) жирлек Советында халык алдында чыгыш ясау кагыйдәләрен үтәргә;
- 5) депутат эшчәнлеген белән бәйлә булмаган максатларда, Федераль закон нигезендә депутат вазыйфаларын башкару белән бәйлә рәвештә аңа билгеле булган конфиденциаль характердагы мәгълүматка кертелгән мәгълүматны белдермәскә һәм кулланмаса;
- 6) депутат вазыйфаларын башкару белән бәйлә рәвештә физик һәм юридик затлардан (бүләкләр, акчалата бүләк, ссудалар, хезмәт күрсәтүләр, күңел ачу, ял итү, транспорт чыгымнары һәм башка бүләкләр) акчалата бүләк алмаса.

6. Депутат хокуклы түгел:

1) эшмәкәрлек эшчәнлеге белән шәхсэн яки ышанычлы затлар аша шөгыйльәнергә, шулай ук хужалык итүче субъект (билгеләнгән тәртиптә теркәлгән торак, торак-төзелеш, гараж кооперативларыннан, күчемсез милек милек һәм профсоюзлардан тыш) белән идарә итәргә, әгәр федераль законнар һәм Россия Федерациясе субъекты законнары нигезендә муниципаль хокукый акт белән билгеләнгән тәртиптә башкасы каралмаган булса, аңа әлеге оешма белән идарә итүдә катнашырга кушылмаган;

2) укытучы, фәнни һәм башка ижади эшчәнлектән тыш, башка түләүле эшчәнлек белән шөгыйльәнергә. Шул ук вакытта укытучылар, фәнни һәм башка ижади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенә халыкара шартнамәсе яисә Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, чит ил дәүләтләре, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм граждандыгы булмаган затлар акчалары хисабына гына финанслана алмый;

3) Россия Федерациясе халыкара шартнамәсе яисә Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, идарә итү органнары, Попечительлар яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган структур бүлекчәләренең башка органнары составына керергә.

7. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затлар тарафыннан бирелгән керемнәр, чыгымнар, милек һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр турында белешмәләр жирле үзидарә органнарының рәсми сайтларында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация чөлтәрендә урнаштырыла һәм (яисә) массакуләм мәгълүмат чараларына муниципаль хокукый актлар белән билгеләнә торган тәртиптә бастырып чыгару өчен бирелә.

Депутат тарафыннан керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында Россия Федерациясе законнары нигезендә тапшырыла торган белешмәләренең дөрөсләген һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы Президенты карары буенча Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә

«Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрәндәге 230-ФЗ номерлы федераль закон, «аерым категорияләрдәге затларның счетларын (көртөмнәрен) ачуны һәм саклауны тую турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы федераль закон, чит ил банкларында кулдагы акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану») Татарстан Республикасы Президенты депутат вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән жирлек советына яисә судка мөрәжәгать итә.

Татарстан Республикасы Президенты авыл жирлеге Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәжәгать иткән очракта, вәкаләтләренә вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килү көне булып, әлеге гариза кергән көн санала.

8. Депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты, муниципаль вазыйфа биләгән башка зат "коррупциягә каршы көрәш турында" 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән бұрычларны үтәргә тиеш. Депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты, муниципаль вазыйфа биләгән башка затның вәкаләтләре "коррупциягә каршы көрәш турында" 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның

керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында" 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны үтәмәгән очракта вакытыннан алда туктатыла", 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә "аерым категория затларга счетларны (кертемнәрне) ачуны һәм ия булуны тыю, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында кулдагы акча һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларыннан файдалануны һәм (яки) аларны куллануны тыю турында

Мәкалә 32. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар белән үзара мөнәсәбәтләр

1. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар, шулай ук аның сайлау округы территориясендә урнашкан предприятие, оешмалар, дәүләт һәм башка органнар коллективлары белән элемтәдә тора.
2. Авыл жирлегенә Советы депутаты сайлаучылар алдында җаваплы һәм аларга хисап тота.
3. Авыл жирлегенә Советы депутаты сайлаучылар алдында үз эшләре турында елга бер тапкырдан да ким булмаган хисап тота, аларны жирлек советы эше турында даими хәбәр итә, шулай ук айга бер тапкырдан да ким булмаган санда сайлаучыларны кабул итә.
4. Жирлек Советы депутаты жирлек халкының законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәмин итү буенча законнарда каралган чаралар күрергә, шул исәптән алардан кәргән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикаятьләренә карарга, андагы мәсьәләләренә дәрәҗә һәм вакытында хәл итәргә тиеш.

Мәкалә 33. Яңа сайланган жирлек Советы эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш авыл жирлегенә Советы беренче утырышка жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән икесе сайланганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча җыела. Сайлаулардан соң беренче утырыш авыл жирлегенә башлыгы тарафыннан чакырыла, ә ул булмаганда - жирлек сайлау комиссиясе тарафыннан чакырыла.
2. Сайлаулардан соң беренче утырышны жирлек советының яңа башлыгы сайланганчы жирлек Советы депутаты ача һәм алып бара.

Мәкалә 34. Жирлек Советы Компетенциясе

1. Жирлек Советы компетенциясендә:
 - 1) жирлек уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр кертү;
 - 2) законнар нигезендә жирлек территориясендә гомуми үз-үзеңне тоту кагыйдәләрен билгеләү;
 - 3) жирлек бюджетын раслау һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;
 - 4) жирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару, салымнар һәм җыемнар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә аларны түләү буенча ташламалар бирү;
 - 5) жирлекнең социаль-иқтисади үсеш стратегиясен раслау;
- 5.1) Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасының Социаль-иқтисади үсеш приоритетлары һәм максатлары белән килешенгән муниципаль идарә итү һәм жирлекнең социаль-иқтисади үсешенә озақ сроклы максатларын һәм бурычларын билгеләү;

- 5.2) жирле үзидарэ органнары вәкалэтләрәнә кертелгән мәсьәлэләр буенча стратегик планлаштыру документларын эшләү, карау, раслау (хуплау) ;
- 5.3) жирле үзидарэ органнары тарафыннан расланган (хупланган) стратегик планлаштыру документларын тормышка ашыруны мониторинглау һәм контрольдә тоту;
- 5.4) федераль законнар һәм муниципаль норматив хокукый актлар белән билгеләнгән стратегик планлаштыру өлкәсендә башка вәкаләтләр;
 - б) жирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын һәм транспорт инфраструктурасын раслау;
 - 7) жирлекнең чикләрен үзгәртү турында инициативаны тәкъдим итү;
 - 8) жирлек Советына депутатлар сайлауларын билгеләү һәм жирлек Советына депутатлар сайлау буенча сайлау округлары схемасын раслау;
 - 9) жирле референдум билгеләү;
 - 10) жирлек башлыгын сайлау;
 - 11) жирлек башлыгы урынбасарын сайлау;
 - 12) жирлек Советы депутатлары арасыннан муниципаль район Советына вәкил сайлау;
 - 13) жирлек башкарма комитеты структурасын раслау, аның хезмәткәрләренең чик санын билгеләү;
 - 14) жирлек сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләү;
 - 15) жирлекнең чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору, жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү мәсьәлэләре буенча тавыш бирүне билгеләү;
 - 16) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;
 - 17) жирлекнең муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итү һәм эш итү тәртибен, шул исәптән аны федераль законнар нигезендә хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; жирлек Советы тарафыннан килештереп яки расланганнан соң кире кайтару гамәлгә ашырыла торган муниципаль мөлкәт төрләре исемлеген билгеләү;
 - 18) муниципаль предприятиеләрне төзү, үзгәртеп кору һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен, шулай ук федераль законнарда каралган очраклардан тыш, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләренә тарифларны билгеләү тәртибен билгеләү;
 - 19) жирлекнең муниципальара хезмәттәшлек оешмаларында катнашу тәртибен билгеләү;
 - 20) жирле үзидарэ органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәэмин итү тәртибен билгеләү;
 - 21) жирлекнең Ревизия комиссиясе формалаштыру;
 - 22) жирлек башлыкларын отставкага җибәрү турында Карар кабул итү;
 - 23) жирле үзидарэ органнары һәм жирлек жирле үзидарэ вазыйфаи затлары тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәлэләрне хәл итү вәкаләтләрен башкаруны контрольдә тоту;
 - 24) жирлек территориясен төзекләндерү һәм карап тоту кагыйдәләрен раслау;
 - 25) жирлекнең территориаль планлаштыру документларын, жирлекнең шәһәр төзелешен проектлаштыру буенча жирле нормативларны, жирлек территориясендә жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы нигезендә башка шәһәр төзелеше документларын раслау;
 - 26) жирлек территориясендә урамнарга һәм башка торак пунктларга исем бирү һәм исемнәрен үзгәртү мәсьәлэләрен хәл итү;
 - 27) гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен жирле резервларны финанс һәм матди ресурслар булдыру һәм куллану тәртибен билгеләү;
 - 28) муниципаль махсуслаштырылган торак фондының торак урыннарын бирү тәртибен билгеләү;

- 29) җирлек бюджетыннан территориаль иҗтимагый үзидарә органнарына кирәкле акчалар бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;
 - 30) җирлек бюджетыннан территориаль иҗтимагый үзидарә органнарына кирәкле акчалар бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;
 - 31) автоном коммерцияле булмаган оешмалар һәм фондлар рәвешендә коммерцияле булмаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү;
 - 32) үз массакүләм мәгълүмат чараларын оештыру;
 - 33) җирлек Уставына һәм җирлек Советы карарларына аңлатма бирү;
 - 34) үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча җирлек Советы Регламентын һәм башка карарларны кабул итү;
 - 35) җирлек Советы Аппараты турында нигезләмәне раслау;
 - 36) хәрби идарә органнары белән үзара хезмәттәшлектә үз компетенциясе кысаларында авыл җирлеге территориясендә оборона өлкәсендәге законнарның үтәлешен тәэмин итү;
 - 37) эшчәнлекләре күрсәтелгән органнар эшчәнлеген белән бәйлә яки аларны алып бару өлкәсендә булган Совет, Башкарма комитет һәм оешмаларның мобилизация эзерлеген һәм мобилизациясе белән тәэмин итү, тәэмин итү һәм җитәкчелек итү;
 - 38) җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затлары, җирле үзидарәнең сайланулы органнары әгъзалары, җирлек Советы депутатлары, муниципаль хезмәткәрләр һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләре һөнәри белем бирүне һәм өстәмә һөнәри белем бирүне оештыру;
 - 39) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән җирлекләренң вәкилләкле органнары карамагына, шулай ук әлегә устав белән җирлек Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.
2. Җирлек советы авыл җирлеге башлыгының аның эшчәнлеген, җирлек башкарма комитеты һәм җирлек башлыгы карамагындагы башка җирле үзидарә органнары эшчәнлеген нәтиҗәләре, шул исәптән җирлек Советы куйган мәсьәләләргә хәл итү турындагы еллык отчетларын тыңлый.

Мәкалә 35. Җирлек советының эш тәртибе

1. Җирлек советының эш тәртибе әлегә Устав һәм җирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.
2. Җирлек советы эшенең төп формасы булып аның утырышлары тора, аларда җирлек Советы компетенциясенә караган мәсьәләләр хәл ителә.
3. Сайланган депутатлар саныннан 50 проценттан да ким булмаган санда булса, җирлек Советы утырышлары дәрәҗә санала.
4. Җирлек советының чираттагы утырышлары кирәк булганда, әмма өч айга кимендә бер тапкыр уздырыла. Чираттан тыш утырышлар җирлек башлыгы яисә депутатлар төркеме инициативасы буенча, җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер чакырыла.
5. Совет утырышлары җирлек башлыгы тарафыннан чакырыла. Авыл җирлеге Советы депутатлары һәм чакырылган затлар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә, ә чираттан тыш утырыш - аны үткәргә кадәр бер көннән дә соңга калмыйча.
6. Җирлек Советы утырышлары ачыктан-ачык һәм ачык үткәрелә. Советның ачык утырышларында җирлекнең теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы. Регламентта каралган очракларда җирлек Советы бары тик җирлек Советына чакырылган затлар, шулай ук утырышта закон нигезендә катнашырга хокуклы затлар гына катнаша ала торган ябык утырыш үткәрү турында Карар кабул итәргә хокуклы.

7. Жирлек Советының һәр утырышында утырыш беркетмәсе алып барыла. Утырыш беркетмәсенә утырышны үткәрү датасы, урыны һәм вақыты турында мәгълүматлар кертелә, карала торган барлык мәсьәләләр күчерелә һәм кабул ителгән барлык карарлар да тавыш биһү нәтижәләрен күрсәтеп теркәлә. Жирлек советы утырышы беркетмәсенә кул куйганнан соң, жирлек башлығы аның белән жирлекнең һәр кешесе таныша ала.

8. Жирлек Советы утырышларында һәр депутат бер тавышка ия. Жирлек Советы депутаты тавыш биһү хокукын шәхсэн гамәлгә ашыра. Жирлек Советы утырышларында тавыш биһү ачык (шул исәптән эзләнүчән) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш биһүнең һәр төрен куллану очраклары әлеге Устав, жирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.

Мәкалә 36. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру

1. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыруны жирлек башлығы башкара.
2. Жирлек Советы Регламенты нигезендә, жирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләренә алдан карау һәм әзерләү өчен депутатлар арасынан, авыл жирлеге башлығының тыш, даими яки вақытлы комиссияләр (яисә) барлыкка килергә мөмкин, әлеге мәсьәләләренә әзерләү өчен җаваплы депутатлар жирлек советы эшчәнлегенә төп юнәлешләре буенча билгеләнә ала. Депутат ике даими комиссиядә дә эшләргә хокуклы.
3. Аны хәл итү буенча жирлек Советы каршында депутатлар, жирлек башкарма комитеты, иҗтимагый берләшмәләр, оешма һәм предприятие вәкилләре, белгечләр, экспертлар һәм жирлек халкы составындагы эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре төзелә ала.

Мәкалә 37. Жирлек Советы тарафыннан контроль функцияләрен тормышка ашыру

1. Жирлек советы жирлек территориясендә әлеге Уставның, жирлек Советы тарафыннан кабул ителә торган норматив хокукый актларның, жирлек бюджетының үтәлешен, бюджеттан тыш фондлардан файдалануны, жирлекнең үсеш программаларын куллануны, жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлеген контрольдә тоту.
2. Жирлек жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан законнарны, әлеге Уставны һәм башка муниципаль норматив хокукый актларны бозу фактлары ачыкланган очракта, жирлек Советы карары белән, жирлек башлығы депутатлар арасынан әлеге фактларны тикшерү өчен вақытлыча контроль комиссияләр барлыкка килергә мөмкин.
3. Законнар нигезендә жирлек Советы, жирлек башлығы инициативасы белән жирлек бюджеты акчаларын максатчан файдалану, муниципаль милекне куллану нәтижәлегенә буенча тикшерүләр (ревизияләр) үткәрелә ала. Күрсәтелгән контроль һәм экспертиза-аналитика чараларын үткәрү тәртибе жирлекнең ревизия комиссиясе турындагы Нигезләмә белән билгеләнә.
4. Авыл жирлеге башкарма комитеты, предприятие, учреждениеләр, оешмалар, вазыйфаи затлар, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, әгәр законда башкача билгеләнмәгән булса, жирлек Советы мөрәҗәгатә, аның контроль комиссияләре, жирлек Советы депутаты тарафыннан соратып алына торган мәгълүматны жирлек Советы карамагына караган мәсьәләләр буенча бирергә, ә законнарны, муниципаль норматив хокукый актларны бозган очракта, закон бозуларны бетерү һәм гаепле затларны җаваплылыкка тарту өчен кичекмәстән чаралар күрергә тиеш.
5. Жирлек советы авыл жирлеге башлығының аның эшчәнлегенә, жирлек башкарма комитеты һәм башка ведомство карамагындагы жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә нәтижәләре, шул исәптән жирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләренә хәл итү турындагы еллык отчетларын тыңлый.

6. Контроль функцияларен тормышка ашырып, жирлек советы авыл жирлеге Башкарма комитетының финанс-хужалык һәм башкару-боеру эшчәнлегенә тыкшынырга хокуклы түгел.

Мәкалә 38. Муниципаль район Советына авыл жирлеге вәкилен сайлау

1. Авыл жирлеге вәкиле Спас муниципаль районы Советына депутатлар арасынан яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.
2. Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгы тавыш биргән кандидат сайланган дип санала.

Мәкалә 39. Жирлек Советы вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату

1. Жирлек Советының вәкаләтләрә вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:
 - 1) жирлек Советы тарафыннан үз-үзен таркату турында Карар кабул итү;
 - 2) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 73 статьясында каралган тәртиптә һәм нигезләр буенча жирлек Советының роспускасы»;
 - 3) әлеге составның жирлек Советы депутатларының, шул исәптән депутатлар үз вәкаләтләрән туктатуга бәйлә рәвештә, хокуксыз булуы турында Татарстан Республикасы Югары суды карары үз көченә керү хакында;
 - 4) жирлекне законнар нигезендә, шулай ук жирлек бетерелгәндә үзгәртеп корулар;
 - 5) жирлек чикләрен үзгәртү нәтижәсендә килеп чыккан 25 проценттан артык сайлаучылар санын арттыру.
 - 6) гражданның турыдан-туры белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый акты бастырып чыгару вакытын бозу.
 - 7) шәһәр округы белән берләшүгә бәйлә рәвештә жирлек статусын югалткан очракта;
2. Жирлек Советы вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату аның депутатлары вәкаләтләрән вакытыннан алда туктатуга китерә.
3. Жирлек Советы вәкаләтләрә вакытыннан алда туктатылган очракта, вакытыннан алда сайлаулар федераль законда билгеләнгән срокларда үткәрелә.

Мәкалә 40. Жирлек советының үз-үзен таркату турында Карар кабул итү тәртибе

1. Жирлек советының үз-үзен таркату турындагы карар жирлек башлыгы яки жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә яртысы күләмендә депутатлар төркеме инициативасы белән кабул ителергә мөмкин.
2. Самороспуск турында Карар кабул итү инициативасы күрсәтелергә мөмкин түгел:
 - 1) жирлек Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;
 - 2) жирлек бюджетын кабул итү һәм аның үтәләше турындагы хисапны раслау чорында;
 - 3) жирлек башлыгын чакыртып алу яки аның вәкаләтләрә вакытыннан алда туктатылган очракта.
3. Жирлек советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдим үз-үзен таркату мотивларын үз эченә алырга тиеш, шулай ук аңа үз-үзен таркату сәбәпләрән нигезли торган башка материаллар теркәлә ала.
4. Депутатлардан үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне алдан карау өчен жирлек Советы карары белән комиссия төзелә. Жирлек советы яки авыл жирлеге башлыгы карары

буенча жирлек советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә гавами тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.

5. Авыл жирлеге Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карап тикшерүнең давамлылыгы жирлек Советы депутатлары һәм жирлек халкы тарафыннан үз-үзен таркату инициативасының барлык шартлары һәм нигезләүләре турында һәрьяклап һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Самороспуск турында карар үз-үзен таркату турында инициатива тәкъдим ителгән көннән соң ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.

6. Жирлек советының үз-үзен таркату турындагы карар яшерен тавыш бирү юлы белән жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән икесе тавышы белән кабул ителә.

7. Үз-үзен таркату турында кабат инициатива жирлек Советы тарафыннан кире кагылган очракта үз-үзен таркату турында мәсьәлә буенча тавыш биргән көннән бер елдан да иртәрәк күрсәтелергә мөмкин.

Мәкалә 41. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату

1. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла очракта:

- 1) үлем;
- 2) үз теләге белән отставкага китүләре;
- 3) суд тарафыннан хокуктан файдалануга сәләтсез яисә чикләнгән эшкә сәләтсез дип тану;
- 4) суд тарафыннан вафат булган дип танылу яисә белдерүнең билгесез;
- 5) суд гаепләү карарының законлы көченә керүе;
- 6) даими яшәү урынына Россия Федерациясеннән читкә чыгу;
- 7) Россия Федерациясе гражданлыгы туктату, чит ил дәүләте гражданлыгы туктату - Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил дәүләт гражданын сатып алырга яисә аларга яшәү төрен яисә Россия Федерациясенә халыкара килешүе катнашучысы булмаган чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ алырга хокукы, аның нигезендә чит ил гражданы, чит ил дәүләте гражданлыгы булган Россия Федерациясе гражданы, жирле үзидарә органнарына сайланырга хокукы;
- 8) сайлаучылар тарафыннан бәяләмә;
- 9) жирлек Советы вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату;
- 10) хәрби хезмәткә яисә аны альтернатив граждан хезмәтенә алмаштыручы юнәлешләргә чакыру;
- 11) федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.

2. Үз вәкаләтләрән даими нигездә гамәлгә ашыручы депутатның вәкаләтләре «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрена 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә үтәмәгәндә вакытыннан алда туктатыла.

3. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 1-8, 10 һәм 12 пунктларында күрсәтелгән очракларда жирлек Советы депутаты вәкаләтләрән туктату турындагы карар, вәкаләтләргә вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән 30 көннән дә соңга калмыйча, ә әгәр бу нигез жирлек Советы утырышлары арасында барлыкка килгән очракта – мондый нигез барлыкка килгән көннән өч айдан да соңга калмыйча жирлек Советы тарафыннан кабул ителә.

4 әлеге статьяның 1 өлешендәге 9 пункттың каралган очракта жирлек Советы депутаты вәкаләтләре жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган көннән туктатыла.

5. Жирлек Советы депутаты вәкәләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, депутатның өстәмә сайлаулары федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә билгеләнә.

IV бүлек. ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫ

Мәкалә 42. Жирлек башлыгы-жирлекнең югары вазыйфаи заты

1. Жирлек башлыгы жирлекнең иң югары вазыйфаи заты булып тора.
2. Жирлек башлыгы жирлек Советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе булып тора.
3. Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы Ямбақты авыл жирлеге башлыгы вазыйфасының рәсми исеме.
4. Жирлек башлыгы вазыйфасы буенча Спас муниципаль районы Ямбақты авыл жирлеге Советы депутаты булып тора.
5. Авыл жирлеге башлыгы бер үк вакытта жирлек советын һәм жирлекнең башкарма комитетын җитәкли.

Мәкалә 43. Жирлек башлыгын сайлау тәртибе

1. Авыл жирлеге башлыгы яңа сайланган Советның беренче утырышында жирлек Советы депутатлары арасынан яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана. Авыл жирлеге башлыгын сайлау жирлек Советы депутатлары тәкъдим иткән кандидатлар арасынан, шул исәптән жирлек халкы, җәмәгать берләшмәләре тәкъдимнәре нигезендә башкарыла.
2. Жирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыграгы тавыш бирсә, сайланган жирлек башлыгы булып санала.

Мәкалә 44. Жирлек Башлыгы Статусы

1. Жирлек башлыгы даими нигездә эшли.
2. Спас муниципаль район Советында даими рәвештә алыштырыла торган жирлек башлыгы вазыйфасына сайланган очракта, ул жирлек башлыгы вәкәләтләрен азат ителмәгән нигездә башкара.
3. Жирлек башлыгы үз эшчәнлекләрендә жирлек халкына һәм жирлек советына федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә контрольгә алынды һәм хисап тотты.
4. Жирлек башлыгы жирлек халкы һәм жирлек Советы алдында үзләренең эш нәтижәләре, шул исәптән жирлек Советы куйган мәсьәләләрне хәл итү турында елга бер тапкыр хисап тотта.
5. Жирлек башлыгы «коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрдәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнары аларның керемнәренә туры килүен тикшереп торы турында» 2012 елның 3 декабрдәге 230-ФЗ номерлы федераль закон, «аерым категорияләрдәге затларның счетларын (кертәмнәр) ачуны һәм ия булуны тую турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы федераль закон, чит ил банкларында акча һәм кыйммәтләр әйберләре сакларга, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану».

Мәкалә 45. Жирлек Башлыгы Вәкаләтләре

1. Жирлек Башлыгы:

- 1) жирлек исеменнән башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә катнаша, ышанычсыз жирлек исеменнән эш итә;
- 2) жирлек Советы эшен оештыра, Жирлек советы утырышларын чакыра һәм аларга рәислек итә;
- 3) әлеге устав белән билгеләнгән тәртиптә жирлек Советы кабул иткән хокукый актларга имза сала һәм халыкка җиткерә;
- 4) жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча үз вәкаләтләре чикләрендә хокукый актлар чыгара;
- 5) жирлек Советы эшендә хәбәрдарлыкны тәмин итү һәм җәмәгәтьчелек фикерен исәпкә алу буенча чаралар күрә;
- 6) гражданнырны кабул итүне, аларның мөрәҗәгәтләрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карауны оештыра;
- 7) жирлек Советы сессияләре беркетмәләрен имзалый;
- 8) жирлек Советы аппараты эше белән җитәкчелек итә;
- 9) жирлек Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны координацияли;
- 10) үз вәкаләтләре чикләрендә расланган бюджет нигезендә жирлек чаралары белән эш итә; Жирлек советы эшчәнлеген тәмин итү һәм карап тоту өчен жирлек бюджетында каралган чыгымнар буенча акча бүлүче булып тора;
- 11) гражданнырның турыдан-туры ихтыяр белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарны тормышка ашыру буенча жирлек советының хокукый акты кабул итүне законнар һәм әлеге Устав нигезендә оештыра;
- 12) жирлек жирле үзидарә органнарының федераль башкарма хакимият органнарының территорияль органнары, жирлек территориясендә эшләүче башка федераль органнар белән кирәкле хезмәттәшлеген тәмин итә;
- 13) жирлек исеменнән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары белән килешүләр һәм килешүләр төзи, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән үзара хезмәттәшлек итү һәм эшчәнлекне координацияләү турында килешүләр төзи;
- 14) жирле үзидарә органнары тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итә;
- 15) жирлек Башкарма комитетының шәхси идарә итү принципларында эшчәнлеген белән җитәкчелек итә һәм үз компетенциясенә кергән жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан үз вәкаләтләрен үтәү өчен шәхси җаваплылык тота;
- 16) жирлекнең башкарма комитетын жирлек Советы, жирлекнең башка жирле үзидарә органнары һәм башка муниципаль берәмлекләрнең, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә тәкъдим итә;
- 17) жирлек Советы каравына жирлек бюджеты проектларын һәм аның үтәлеше турындагы хисапларны тәкъдим итә;
- 18) жирлек Советы каравына жирлекнең социаль-икътисадый үсеше планнары һәм стратегиясе проектларын һәм аларның үтәлеше турында хисапларны тәкъдим итә;
- 19) жирлек Советына раслауга Башкарма комитет структурасы проектын кертә, жирлек Башкарма комитетының хезмәткәрләр саны һәм хезмәткә түләү фонды тарафыннан билгеләнгән структурага туры китереп штат расписаниесен раслый;

- 20) җирлек Башкарма комитетының муниципаль хезмәткәрләрен һәм башка хезмәткәрләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә, аларның эшчәнлеген контрольдә тотат, аларга кызыксындыру һәм дисциплинар җаваплылык чаралары куллана;
- 21) җирлек башкарма комитеты тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итә, аларны үтәү өчен шәхси җавап тотат; тиешле законнар нигезендә һәм үтәү йөзеннән тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара;
- 22) җирлек башкарма комитеты компетенциясенә кертелгән җирле эһәмияттәге мәсьәләләр буенча хокукый актлар, шулай ук җирлек Башкарма комитетының эшен оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар бастырып чыгара;
- 23) җирлек Советына үзенең эшчәнлегенә һәм эшчәнлегенә турында отчет тәкъдим итә;
- 24) халыкка даими рәвештә җирлек башкарма комитеты эшчәнлегенә турында хәбәр итә, гражданнырны кабул итүне оештыра, айга бер тапкырдан да ким булмаган гражданнырны кабул итә, гражданнырның тәкъдимнәрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карый, алар буенча карарлар кабул итә;
- 25) җирлекнең дәүләт һәм башка органнарында мәнфәгатьләрен тәмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, җирлек башкарма комитеты исемнән судка гариза бирә, ышанычнамә бирә;
- 26) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән җирлек башлыклары карамагына кертелгән башка вәкаләтләренә, шулай ук әлегә Устав, җирлек Советы карарлары белән җирлек башлыгы компетенциясенә караган башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыра.

Мәкалә 46. Җирлек башлыгы урынбасары

1. Авыл җирлегенә башлыгы тәкъдиме белән депутатлар арасыннан җирлек башлыгы урынбасары сайлана.
2. Авыл җирлегенә башлыгы урынбасары, әгәр җирлек Советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.
3. Җирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыграгы тавыш бирсә, җирлек башлыгының сайланган урынбасары булып санала.
4. Җирлек башлыгы урынбасары вазыйфаларны җирлек Советы Регламентында билгеләнгән бурычларны бүлүгә туры китереп башкара, җирлек башлыгы йөкләмәсен үти, ә вакытлыча булмаган очракта (авыру яисә отпүск белән бәйле рәвештә), яисә үз бурычларын үтәү яисә вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылмаса, җирлек башлыгы вазыйфаларын башкара.
5. Җирлек башлыгы урынбасары әлегә Уставның 43 статьясындагы 2 пунктнда күрсәтелгән очрактан тыш, азат ителмәгән нигездә үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.
6. Җирлек башлыгы урынбасарының вәкаләтләре әлегә Уставның 39 статьясында каралган нигезләр буенча вакытыннан алда туктатыла.
7. Авыл җирлегенә башлыгы урынбасары теләсә кайсы вакытта җирлек башлыгы инициативасы буенча кабул ителгән яки җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер өлешен күләмендә депутатлар төркеме таләбе буенча җирлек Советы карары буенча да вазифадан чакырылырга мөмкин. Җирлек башлыгы урынбасарын чакыртып алу турындагы карар җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

Мәкалә 47. Жирлек башлыгы вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату

1. Жирлек башлыгының вәкаләтләрә вакытыннан алда туктатыла очракта:

- 1) үлем;
- 2) үз теләге белән отставкага китүләр;
- 3) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74.1 статьясы нигезендә отставкага жибәрү»;
- 4) суд тарафыннан хокуктан файдалануга сәләтсез яисә чикләнгән эшкә сәләтсез дип тану;
- 5) суд тарафыннан вафат булган дип танылу яисә белдерүнең билгесез дип танылу;
- 6) аның законлы көченә керүе суд гаепләү карары;
- 7) даими яшәү урынына Россия Федерациясеннән читкә чыгу;
- 8) Россия Федерациясе гражданлыгы туктатылу, чит ил дәүләте гражданлыгы туктатылу – Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил дәүләт гражданын сатып алырга яисә аларга яшәү төрен яисә Россия Федерациясенең халыкара килешүе катнашучысы булмаган чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ алырга хокуклы, аның нигезендә чит ил гражданы, чит ил дәүләте гражданлыгы булган Россия Федерациясе гражданы, жирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы;
- 9) сайлаучылар тарафыннан бәяләмә;
- 10) сәламәтлеге торышы буенча суд тәртибендә билгеләнгән чыдамлык жирлек башлыгы вәкаләтләрән гамәлгә ашыра алмаулары;
- 11) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә, шулай ук жирлек бетерелгәндә авыл жирлеген үзгәртеп кору;
- 12) шәһәр округы белән берләшүгә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалткан;
- 13) жирлек чикләрен үзгәртү яки муниципаль берәмлек белән жирлек берләшүе нәтижәсендә барлыкка килгән сайлаучыларның санын 25 проценттан артыгракка арттыру;
- 14) гражданның турыдан - туры белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый акты бастырып чыгару вакытын бозу;
- 15) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләрне үтәми.
- 16) жирлек башлыгының вәкаләтләрә, шулай ук, Россия Федерациясе Президентының ышанычын югалтуга бәйле рәвештә, вакытыннан алда туктатыла:
 - 1) жирлек башлыгы, аның ире һәм балигы булмаган балалар тарафыннан "аерым категория затларның счетларын (кертемнәр) ачуну һәм булдыруны тыю турында" Федераль закон белән билгеләнгән тыюны үтәмиләр, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында кулдагы акчалар һәм кыйммәтле әйберләр сакларга, чит ил финанс инструментларынан файдаланырга һәм (яки) файдаланырга";
 - 2) муниципаль сайлауларда сайланган жирлек башлыгына карата Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачу яки аларның булу, чит ил финанс инструментларын куллану һәм куллану фактларын билгеләү, күрсәтелгән затлар муниципаль район башлыгын, шәһәр округы башлыгын сайлауда кандидатлар сыйфатында теркәлгән чорда

2. Авыл җирлеге башлыгының әлеге статьяның 1-11, 15 һәм 16-часть пунктларында күрсәтелгән нигезләр буенча вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, җирлекнең яңа башлыгын сайлау җирлек Советының якындагы утырышында гамәлгә ашырыла.

3. Әгәр җирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда алты айдан да ким булмаган вакыт эчендә туктатылса, җирлек Советы карары буенча яңа башлык сайлау үткәрелергә мөмкин.

V. Җирлекнен башкарма комитеты

Мәкалә 48. Авыл җирлеге башкарма комитеты-җирле үзидарә башкарма-боеру органы

1. Авыл җирлеге башкарма комитеты җирлекнең башкарма-боеру органы булып тора.
2. Авыл җирлеге башкарма комитетының рәсми исеме - Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы Ямбақты авыл җирлеге башкарма комитеты.
3. Авыл җирлеге башкарма комитеты җирлек Советына хисап тотты һәм контрольдә тотты.
4. Авыл җирлеге башкарма комитеты мөнере, исеме язылган бланклары, шулай ук гражданлык хәле актларын дәүләт теркәвенә алу вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен Россия Федерациясе гербы сурәтләнгән түгәрәк мөнере бар.
5. Җирлек башкарма комитеты эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары җирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

Мәкалә 49. Җирлек башкарма комитеты структурасы

1. Җирлек башкарма комитетының структурасы җирлек башлыгы тәкъдиме буенча җирлек Советы тарафыннан раслана.
2. Авыл җирлеге башкарма комитеты структурасына Башкарма комитет җитәкчесе - Җирлек башлыгы, авыл җирлеге башкарма комитеты Секретаре, җирлек башкарма комитетының башка вазыйфаи затлары керә.

Мәкалә 50. Җирлек башкарма комитеты вәкаләтләре

. Авыл җирлеге башкарма комитеты:

- 1) планлаштыру, бюджет, финанслар һәм исәпкә алу өлкәсендә:
 - җирлек бюджеты проектын төзи, җирлекнең социаль-икътисади үсеш планнарын һәм стратегиясен раслый;
 - җирлек бюджетының үтәлешен тәэмин итә, җирлекнең социаль-икътисади үсеш стратегиясен тормышка ашыруны оештыра;
 - җирлек бюджетының үтәлеше, җирлекнең социаль-икътисади үсеш стратегиясен тормышка ашыру турында отчет әзерли;
 - җирлекнең икътисад һәм социаль өлкә торышын характерлаучы статистик күрсәткечләр җыюны һәм күрсәтелгән мәгълүматларны Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына бирүне оештыра;
- 2) муниципаль милек белән идарә итү өлкәсендә, җирлек территориясендә предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр:

- җирлекнең муниципаль милкендә булган милек белән идарә итә, муниципаль милек объектларын булдыру, сатып алу, файдалану, эш белән тәэмин итү һәм арендау буенча мәсьәләләрне хәл итә;

- җирлек Советы карары белән билгеләнгән очрақларда, җирлек Советының килештерүенә (раславына) муниципаль милекне тартып алу, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәр әзерли һәм кертә;

- муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән җирлекнең икътисадый һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында килешүләр төзи; җирлек территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр төзүгә ярдәм итә;

- җирлек советы билгеләгән тәртип нигезендә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр булдыра, аларның эшчәнлек шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслай, муниципаль казна учреждениеләрен финанслауны тәэмин итә, муниципаль учреждениеләрне һәм Предприятиеләрне үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә билгели һәм аларның җитәкчеләрен эштән азат итә;

- муниципаль заказ формалаштыра һәм үрнәштыра; бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан муниципаль йөкләмә үтәлешен финанс белән тәэмин итә; җирлекне төзекләндерү, халыкка коммуналь хезмәт күрсәтү, социаль инфраструктура объектларын төзү һәм ремонтлау, продукция җитештерү, халыкның көнкүреш һәм социаль – мәдәни ихтыяжларын канәгатьләндерү өчен кирәкле хезмәтләр күрсәтү буенча заказчы булып тора, моның өчен җирлекнең матди һәм финанс чараларын кулланып башка эшләр башкаруга заказчы булып тора;

- кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыра;

3) территорияль планлаштыру, җирдән һәм башка табигый ресурслардан файдалану, әйләнә-тирәлекне саклау өлкәсендә:

- халыкка экологик хәл турында хәбәр итә, тиешле органнарга табигатьтән файдалану турындагы законнарны бозучы предприятие, учреждение, оешмаларның әйләнә-тирәлеккә куркыныч тудыручы гамәлләре турында хәбәр итә;

4) Төзелеш, транспорт һәм элемент өлкәсендә:

- социаль наем шартнамәләре буенча бирелә торган торак урыннарына мохтажлар буларак гражданның билгеләнгән тәртиптә исәпкә алып бара;

- билгеләнгән тәртиптә торак биналарны торак булмаган биналарга һәм торак булмаган биналарга күчерү турында карарлар кабул итә, торак биналарны үзгәртеп кору һәм үзгәртеп планлаштыруны килештерә, билгеләнгән тәртиптә муниципаль торак фондының торак урыннарын яшәү өчен яраксыз дип таный;

- җирлектә яшәүче һәм торак шартларын яхшыртуга мохтаж аз керемле гражданның торак законнары нигезендә торак урыннары белән тәэмин итә;

- муниципаль торак фондын төзүне һәм тотуны, торак төзелеше өчен шартлар булдыруны оештыра;

- муниципаль торак фондыннан файдалануны һәм сакланышын, әлеге фондның торак урыннарының санитар һәм техник кагыйдәләр һәм нормаларга, законнарның башка таләпләренә туры килүен муниципаль контрольдә тотат;

- халыкны элемент хезмәте белән тәэмин итү өчен шартлар булдыруны тәэмин итә;

5) авыл хужалыгын һәм эшкүарлыкны үстерү өлкәсендә:

- авыл хужалыгы җитештерүен үстерү һәм авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү, кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыру өчен шартлар тудыра;

6) халыкка торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:

- халыкны жәмәгать туклануы, сәудә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра; базар һәм ярминкәләр оештыра;

- жирлек халкы күпләп ял итә алсын өчен шартлар тудыра һәм халыкның массакүләм ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыру, шул исәптән гражданның су гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буе полосаларына ирекле үтеп керүен тәэмин итүне дә кертеп;

– жирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спорт үсеше өчен шартлар тәэмин итә, жирлекнең рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чараларын үткөрүне оештыра;

- жирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыра һәм тормышка ашыра;

- ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм күмү урыннарын карап тотуны тәэмин итә;

- транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын һәм жирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын эшли һәм тормышка ашыра;

- энергияне саклау һәм энергетика нәтижәлелеген арттыру өлкәсендәге муниципаль программаларны гамәлгә ашыра, муниципаль берәмлек чикләрендә муниципаль торак фонды булган күпфатирлы йортларны энергетик тикшерүне оештыра һәм энергияне саклау һәм энергетика нәтижәлелеген арттыру турындагы законнарда каралган башка чараларны оештыра һәм үткәрә;

- «жылылык белән тәэмин итү турында " Федераль законда каралган жылылык белән тәэмин итүне оештыру вәкаләтләрен гамәлгә ашыра»;

- су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу өлкәсендә «су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу турында " Федераль законда каралган вәкаләтләрен гамәлгә ашыра»;

- коммуналь инфраструктура системасына тоташтыру тарифлары, коммуналь комплекс оешмаларының коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәтләренә тоташтыру, тарифлары, кулланучылар өчен бәяләргә (тарифларга) өстәмә түләүләр җайга сала.

- жирлек чикләрендә халыкны су белән тәэмин итү, су бүлү, халыкны Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә ягулык белән тәэмин итү;

7) төзекләндерү өлкәсендә:

-коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым жыю) һәм транспортлау буенча эшчәнлекне оештыруда катнаша;

- жирлек территориясен төзекләндерүне (урамнарны яктырту, территорияне яшелләндерү, урам исемнәре һәм йортлар номерлары белән күрсәткечләр кую, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тотуны да кертеп) оештыра;

- адресация объектларына адреслар бирә, адресларны үзгәртә, юкка чыгара, урам-юл чөлтәре элементларына (федераль әһәмияткә ия автомобиль юлларына, региональ яки муниципаль әһәмияткә ия автомобиль юлларына, муниципаль районның жирле әһәмияткә ия булган автомобиль юлларына тыш), жирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исем кушу исемнәре бирә, мондый атамаларны үзгәртә, юкка чыгара, мәгълүматны Дәүләт адрес реестрында урнаштыра.

8) гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәэмин итү, Халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә

- жирлек территориясендә законнарның, дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнарының актларының үтәлешен, гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәэмин итә;

- билгелэнгән тәртиптә, шул исәптән судта яки арбитраж судта, жирле үзидарә хокукларын бозучы дәүләт хакимияте органнары һәм дәүләт вазыйфаи затлары, предприятияләр, учреждениеләр, оешмалар актларына шикаять бирә;

- җәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнырга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар тудыру;

- жирлек торак пунктлары чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын үткәрүне тәмин итә;

9) мәдәният, спорт һәм балалар һәм яшьләр белән эшләү өлкәсендә:

- жирлек милкәндә булган мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклауны, куллануны һәм популярлаштыруны, жирлек территориясендә урнашкан жирле (муниципаль) эһәмияттәге мәдәни халык объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклауны тәмин итә;

- жирле традицион халык сәнгәтен үстерү, жирлектә халык сәнгәтен саклап калу, торгызу һәм үстерү өчен шартлар тудыра;

- жирлек территориясендә урнашкан муниципаль музейларның эчтәлеген тәмин итә;

- балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыра һәм тормышка ашыра;

- инвалидлар, сәламәтлекләре чиклэнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә булышлык күрсәтә.

10) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә;

- федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жирлек жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

- дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән матди һәм финанс чараларының исәбен алып бара һәм тиешле куллануны тәмин итә;

- федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгелэнгән тәртиптә тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру турында хисап тапшыра;

- жирлек Советы карарлары нигезендә үзләренә тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен жирлек жирле үзидарә органнары карамагында булган матди ресурслардан һәм финанс чараларынан өстәмә файдалануны тәмин итә.

11) башка вәкаләтләр:

- жирлек ихтыяжлары өчен ясалма жир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрнең үтәлешен тәмин итә, федераль закон нигезендә ясалма жир кишәрлегенә төзү турында килешү төзү хокукына ачык аукцион үткәрә;

- жирлек башлыгы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди - техник һәм башка яктан тәмин итә;

- жирлекнең архив фондларын формалаштыруны тәмин итә;

- гражданнырны жирлек өчен социаль эһәмияткә ия булган эшләрне (шул исәптән дежур торуларны) ирекле рәвештә башкаруга җәлеп итү турында Карар кабул итә һәм аларны үткәрүне оештыра.

- законнарда, әлегә Устав, жирлек Советы карарлары белән жирлек советы яки жирлекнең башка жирле үзидарә органнары вәкаләтләреннән тыш, жирлекнең жирле эһәмияттәге мәсьәләләре буенча башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыра.

2. Башкарма комитет жирлекнең жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләренә хәл итү буенча түбәндәге вәкаләтләренә гамәлгә ашыра:

- жирлек музейларын булдыра;

- жирлектә нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр кыла;

- опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне тормышка ашыруда катнаша;

- жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләр хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;
 - Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм жирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәتلәр өлкәсендә чараларны тормышка ашыруга булышлык күрсәтә;
 - жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләрне мобилизация эзләү буенча чараларны оештыруда һәм тормышка ашыруда катнаша;
 - муниципаль Янгын сагы булдыра;
 - туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;
 - кеше хокукларын тәэмин итүгә җәмәгать контролен гамәлгә ашыручы иҗтимагый күзәтү комиссияләренә һәм мәҗбүри тоту урыннарында булган затларга ярдәм күрсәтә.
 - инвалидларның иҗтимагый берләшмәләренә, шулай ук «Россия Федерациясендә инвалидларның социаль яклау турында " 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның бөтенроссия иҗтимагый берләшмәләре оештырган оешмаларга ярдәм күрсәтә»;
 - сыйфатка бәйсез бәя бирүне оештыру өчен шартлар тудыра
- оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтү тәртибе һәм шартлары билгеләнгән федераль законнар белән;
- торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарын найм килешүләре буенча гражданның муниципаль торак фондының торак урыннарын бирә.
 - «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында " 2016 елның 23 июнендәге 182-ФЗ номерлы Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыра»;
 - «кулланучылар хокукларын яклау турында " 1992 елның 7 февралендәге 2300-І номерлы Россия Федерациясе Законында каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыру.

3. Авыл жирлегә башкарма комитеты Муниципаль контрольне гамәлгә ашыруга вәкаләтле орган булып тора.

Жирлек Башкарма комитетының муниципаль контроль өлкәсендә вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

- 1) Тиешле территориядә муниципаль контрольне оештыру һәм гамәлгә ашыру;
- 2) жирле үзидарә органнарына бирелгән региональ дәүләт контролен (күзәтчелеген) оештыру һәм гамәлгә ашыру;
- 3) эшчәнлекнең тиешле өлкәләрендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыруның административ регламентларын эшләү. Күрсәтелгән административ регламентларны эшләү һәм кабул итү Татарстан Республикасы норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла;
- 4) эшчәнлекнең тиешле өлкәләрендә муниципаль контроль нәтиҗәлегенә мониторингны оештыру һәм үткәру, аны уздыру күрсәткечләре һәм методикасы Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан раслана;
- 5) федераль законнарда, законнарда һәм Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актларында каралган башка вәкаләтләргә гамәлгә ашыру.

Муниципаль контрольне турыдан-туры гамәлгә ашыру буенча функцияләр, мондый органнарның статусын билгеләүче хокукый актлар нигезендә, жирлек башкарма комитеты органнарына йөкләнергә мөмкин.

Муниципаль контрольне гамәлгә ашыру, юридик затларны, шәхси эшмәкәрләргә тикшерүне оештыру һәм үткәру белән бәйле мөнәсәбәتلәргә карата "дәүләт контролен (күзәтчелеген) һәм муниципаль контрольне гамәлгә ашырганда юридик затларның һәм

индивидуаль эшқуарларның хоқуқларын яклау турында" 2008 елның 26 декабрэндәге 294-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре кулланыла.

VI. БАШКА ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҮЗАРА ХЕЗМӘТТӘШЛЕГЕ

Мәкалә 51. Жирлекнең ревизия комиссиясе

1. Жирлекнең ревизия комиссиясе жирле үзидарәнең даими эшләүче, коллегиаль финанс контроле органы булып тора.

2. Жирлекнең ревизия комиссиясе рәисеннән һәм ике әгъзадан тора.

Жирлекнең оештыру һәм эшчәнлек тәртибе, Ревизия комиссиясе вәкаләтләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы, " Россия Федерациясе субъектларының һәм муниципаль берәмлекләрнең контроль-хисап органнарын оештыруның һәм аларның эшчәнлегенең гомуми принциплары турында «2011 елның 7 февралендәге 6-ФЗ номерлы федераль законнар,» Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында «2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы федераль законнар һәм Россия Федерациясенең башка норматив хоқуқый актлары, жирлекнең Ревизия комиссиясе турындагы Нигезләмә белән билгеләнә. , башка муниципаль норматив хоқуқый актлар. Федераль законнар белән билгеләнгән очрақларда һәм тәртиптә жирлекнең Ревизия комиссиясе эшчәнлеген хоқуқый жайга салу шулай ук Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

Мәкалә 52. Жирлек Советы, жирлек башлыгы, жирлек башкарма комитеты һәм башка жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеге нигезләре

1. Әлеге устав белән билгеләнгән вәкаләтләр бүленеше нигезендә жирлек Советы, жирлек башлыгы һәм жирлекнең башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль тормышка ашыра.

2. Жирлек советы һәм авыл жирлеге башкарма комитеты жирлекнең икътисадый һәм социаль үсеше процесслары белән нәтижәле идарә итү максатларында законнарда билгеләнгән, әлеге Устав формалары белән үзара хезмәттәшлек итәргә тиеш.

3. Жирлек советы һәм жирлек башкарма комитеты кабул ителгән норматив хоқуқый актларны кул куелган көннән алып жиде көн эчендә жиберәләр.

4. Жирлек башкарма комитеты житәкчесе жирлек Советына жирлек Советының, жирлек башлыгының хоқуқый актларын кабул итү, юкка чыгару, үзгәртү турындагы тәкъдим белән мөрәжәгать итәргә хоқуқлы, шулай ук аларга суд тәртибендә шикаять бирергә хоқуқлы.

5. Жирлекнең башка жирле үзидарә органнарының үзара эшчәнлеге тәртибе жирлек Советы тарафыннан билгеләнергә мөмкин.

Мәкалә 53. Жирлек жирле үзидарә органнары арасында бәхәсләрне хәл итү

Жирлек жирле үзидарә органнары арасында аларның вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча бәхәсләр килештерү процедураларын үткәру юлы белән яки суд тәртибендә хәл ителә.

VII . САЙЛАУ КОМИССИЯСЕ

Мәкалә 54. Жирлекнең сайлау комиссиясе

1. Жирлек сайлау комиссиясе муниципаль сайлаулар, жирле референдум, депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы эгъзасы, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирүне эзерләүне һәм үткәрүне, муниципаль берәмлек чикләрен үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне, муниципаль берәмлекне үзгәртеп коруны оештыра.
2. Жирлекнең сайлау комиссиясе жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасына керми торган муниципаль орган булып тора.
3. Жирлекнең сайлау комиссиясе авыл жирлеге Советы тарафыннан федераль законнарда, Татарстан Республикасы Сайлау Кодексында билгеләнгән тәртиптә төзелә.
4. Жирлек сайлау комиссиясенең вәкаләтләре срогы биш ел тәшкил итә.
5. Жирлек сайлау комиссиясе хәлиткеч тавыш хокукы белән б эгъза күләмендә формалаша.
6. Жирлек сайлау комиссиясе эшчәнлеген финанс белән тәмин итү жирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.
7. Жирлекнең сайлау комиссиясе вәкаләтләре, аның эшчәнлеген тәртибе һәм гарантияләре федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, жирлекнең сайлау комиссиясе турындагы Нигезләмә белән җайга салына. Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе вәкаләтләре территориаль сайлау комиссиясенә йөкләнергә мөмкин.

VIII . ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ГРАЖДАН-ХОКУКИЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

Мәкалә 55., Юридик зат хокукларына ия булган жирлекнең жирле үзидарә органнары

1. Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә юридик затның хокуклары белән жирлек советына һәм жирлек башкарма комитетына бирелә.
2. Жирлек башкарма комитеты структурасы нигезендә жирлек Советы карары нигезендә юридик затның хокуклары белән жирлек башкарма комитетының аерым органнарына бирелергә мөмкин.

Мәкалә 56. Жирлекнең жирле үзидарә органнары юридик затлар буларак

1. Жирлек исеменнән милек һәм башка хокук һәм вазифаларны алырга һәм тормышка ашырырга, судта ышанычсыз чыгыш ясарга мөмкин жирлек башлыгы.
2. Юридик зат хокукларына ия жирле үзидарә органнары-идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар сыйфатында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

Мәкалә 57. Жирлек жирле үзидарә органнарын финанслау

Жирлек жирле үзидарә органнары эшчәнлеген финанслар белән тәмин итү бары тик жирлек бюджетының үз керемнәре хисабына гына тормышка ашырыла.

IX. ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫНА ҺӘМ ЖИРЛЕКНЕҢ БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНА БИРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

Мәкалә 58. Жирлек башлыгына һәм жирлекнең башка вазыйфаи затларына бирелә торган социаль һәм башка гарантияләр

Жирлек башлыгы һәм жирлекнең башка вазыйфаи затлары эшчәнлегенең социаль һәм башка гарантияләре «Татарстан Республикасында муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы депутаты вәкаләтләрен, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре турында» 2009 елның 12 февралендәге 15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм Ямбакты авыл жирлеге Советы карарлары нигезендә билгеләнә.

Мәкалә 59. Жирлек Советы депутаты, башка вазыйфаи затлар эшчәнлегенең социаль һәм башка гарантияләре

1 жирлек башлыгының әлеге Уставта каралган очракларда үз вәкаләтләрен азат ителмәгән нигездә гамәлгә ашыручы урынбасарына айлык акчалата бүләк түләнә.

Мәкалә 60. Жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатларының кагылгысызлык гарантияләре

1. Жирлек Советы депутатлары, шул исәптән жирлек башлыклары, аларны жинаять яки административ җаваплылыкка җәлеп иткәндә, тоткарлау, арест, тентү, сорау алу, аларга карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр башкарганда, шулай ук алар биләгән торак һәм (яки) хезмәт урыны, аларның багажы, шәхси һәм хезмәт транспорт чаралары, алар тарафыннан кулланыла торган элемент чараларын исәпкә алганда, оператив-эзләү чараларын үткәргәндә, федераль законнар белән билгеләнә.

2. Федераль закон нигезендә, жирлек Советы депутаты әйтелгән фикер, тавыш биргәндә белдерелгән позиция һәм аның статусына, шул исәптән аның вәкаләтләре вакыты чыкканнан соң да, тиешле башка гамәлләр өчен жинаять яки административ җаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге нигезләмә авыл жирлеге Советы депутаты тарафыннан мыскыл итү, яла ягу яки башка хокук бозулар, федераль закон белән каралган җаваплылыкка тартылу очракларына кагылмый.

Жирлек жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының җаваплылыгы (статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә)

Мәкалә 61. Жирлек жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының җаваплылыгы

Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары законнар нигезендә жирлек халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында җаваплы.

Мәкалә 62. Жирлек Советы депутатларының жирлек халкы алдында җаваплылыгы

1. Жирлек Советы депутатларының, шул исәптән авыл жирлеге башлыгының, жирлек халкы алдында җаваплылыгы депутат итеп сайланган жирлек халкының ышанычын югалту нәтижәсендә килеп чыга.
2. Жирлек халкының ышанычын югалткан жирлек Советы депутаты, шул исәптән жирлек башлыгы әлеге Уставта каралган нигезләр һәм тәртиптә кире алынырга мөмкин.

Мәкалә 63. Жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының дәүләт алдында җаваплылыгы

1. Федераль законнар нигезендә жирлек Советының, жирлек башлыгының җаваплылыгы алар тарафыннан Россия Федерациясе Конституциясен, федераль конституциячел законнары, федераль законнары, Татарстан Республикасы Конституциясен, Татарстан Республикасы законнарын һәм әлеге Уставны бозган очракта, шулай ук жирлек жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен тиешенчә үтәмәгән очракта, тиешле суд карары нигезендә гамәлгә ашырыла.
2. Жирлек Советының өземтәсе, жирлек башлыгы, жирлек башкарма комитеты җитәкчесе вазыйфасыннан читләштерү һәм отставкага җибәрү нигезләре һәм тәртибе «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнә.

Мәкалә 64. Ышанычны югалтуга бәйле рәвештә муниципаль вазыйфаларны биләгән затларны эштән азат итү (эштән азат итү)

1. Федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда каралган тәртиптә муниципаль вазыйфа биләүче зат ышанычны югалтуга бәйле рәвештә эштән азат ителергә (вазыйфадан азат ителергә) тиеш:
 - 1) үзе төзегән мәнфәгатьләр каршылыгын булдырмау һәм (яки) җайга салу буенча чаралар зат тарафыннан кабул ителмәү;
 - 2) зат үзенең керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында, шулай ук хатынының (иренең) һәм балигы булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында мәгълүматларны тапшырмаулары яисә белә торып дәрәжә булмаган яки тулы булмаган мәгълүмат тапшырулары турында;
 - 3) затның коммерция оешмасы идарәсе органы эшчәнлегендә түләүле нигездә катнашуы, федераль законда билгеләнгән очраклардан тыш;
 - 4) зат эшмәкәрлек эшчәнлеген гамәлгә ашыру;
 - 5) затның Россия Федерациясе халыкара шартнамәсе яисә Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, идарә итү органнары, Попечительләр яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган структур бүлекчәләренең составына керүе.
2. Үзенә буйсынган затта мәнфәгатьләр каршылыгына китерә яки китерә ала торган шәхси кызыксынучанлык барлыкка килү турында мәгълүм булган муниципаль вазыйфа биләгән зат тарафыннан ышанычны югалтуга бәйле рәвештә эштән азат ителергә (вазыйфадан азат ителергә) тиеш.

Мәкалә 65. Жирлек жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы

Жирле үзидарэ органнарының нәм жирлек жирле үзидарэ вазыйфаи затларының физик нәм юридик затлар алдында жаваплылыгы федераль законнарда билгелэнгән тәртиптә башлана.

Башлык XI. ЖИРЛЕКНЕҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКЛАРЫ

Мәкалә 66. Жирлекнең муниципаль хокукий актлары системасы

1. Жирлекнең муниципаль хокукий актлары системасына керә:

- 1) жирлек уставы, жирле референдумда кабул ителгән хокукий актлар;
- 2) жирлек Советының норматив нәм башка хокукий актлары;
- 3) әлеге Уставта каралган жирлек башлыгының, Башкарма комитетның нәм башка жирле үзидарэ органнарының нәм вазыйфаи затларының норматив нәм башка хокукий актлары.

2. Жирлек уставы нәм жирле референдумда кабул ителгән хокукий актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль хокукий актлар системасында югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлдә нәм жирлек территориясендә кулланыла. Башка муниципаль хокукий актлар жирле референдумда кабул ителгән әлеге Уставка нәм хокукий актларга каршы килергә тиеш түгел.

3. Жирле үзидарэ органнары нәм вазыйфаи затлар тарафыннан кабул ителгән муниципаль хокукий актлар жирлекнең бөтен территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш.

4. Муниципаль хокукий актлар юкка чыгарылырга яисә аларның гамәлләре тиешле муниципаль хокукий актны кабул иткән жирле үзидарэ органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан, мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар бетерелгән яисә күрсәтелгән органнарның яисә вазыйфаи затларның вәкаләтләре исемлеген үзгәрткән очракта, туктатылырга мөмкин - тиешле муниципаль хокукий актны кабул итү (чыгару), шулай ук суд тарафыннан кабул ителгән; жирле үзидарэ органнары тарафыннан федераль законнар нәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны жайга сала торган өлешендә - Россия Федерациясе дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы.

5. Норматив характерга ия булмаган муниципаль хокукий актның гамәлдә булуы Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшқуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилнең тиешле күрсәтмәсен алган очракта, жирле үзидарэ органы яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи заты тарафыннан кабул ителгән (чыгарган) жирле үзидарэ органы яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи заты тарафыннан кичекмәстән туктатыла. Алынган күрсәтмәнең үтәлеше турында асыл жирлеге башкарма комитеты яки жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшқуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилгә өч көн эчендә, ә жирлек Советы - алар тарафыннан карар кабул ителгән көннән соң өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә тиеш.

Мәкалә 67. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү жирле референдумда белдерелгән гражданнарның турыдан-туры белдерүләре юлы белән башкарыла.

2. Әгәр жирлек халкы турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен өстәмә рәвештә муниципаль норматив хокукий актны кабул итү (чыгару), жирле үзидарэ органы яисә әлеге актны кабул итү (чыгару) компетенциясенә кергән жирле үзидарэ вазыйфаи заты кабул итү (бастырып чыгару) таләп ителә икән, референдумда кабул ителгән карар үз көченә кергән көннән 15 көн эчендә тиешле

муниципаль норматив хокукый актны эзерләү һәм (яисә) кабул итү вакытын билгеләргә тиеш. Күрсәтелгән срок өч айдан да артмаска тиеш.

3. Гражданның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль норматив хокукый актның басылып чыгу вакытын бозу җирлек башлыгын чакыртып алу яисә җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез булып тора.

Мәкалә 68. Җирлек җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актлар төрләре

1. Аларга йөкләнгән вәкаләтләренә үтәү өчен җирлек җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары түбәндәге муниципаль хокукый актлар чыгара:

1) җирлек Советы-җирлек Советы карарлары;

2) җирлек башлыгы - җирлек башлыгы карарлары һәм боерыклары;

2. Җирлекнең башка вазыйфаи затлары әлеге устав белән билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә, аларның статусын билгеләүче бүтән муниципаль норматив хокукый актларда күрсәтмәләр һәм боерыклар чыгара.

Мәкалә 69. Муниципаль хокукый актларны эзерләү

1. Муниципаль хокукый актлар проектлары җирлек башлыгы, җирлек Советы депутатлары, Спас районы прокуроры, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданның инициативалы төркемнәре, шулай ук аны алып бару мәсьәләләре буенча җирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан кертелә ала.

2. Спас районы прокуроры үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру барышында гамәлдәге муниципаль норматив хокукый актларны камилләштерү кирәклеген билгеләгәндә муниципаль норматив хокукый актларны үзгәртү, юкка чыгару яки кабул итү турында тәкъдимнәр кертәргә хокуклы.

3. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушып бирелә торган документларның исемлеге һәм формасы җирлек Советы Регламенты һәм җирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

4. Авыл җирлеген тиешле исемлеккә керткәндә, Татарстан Республикасы законы белән, районның эшқуарлык һәм инвестиция эшчәнлегенә субъектлары өчен муниципаль норматив хокукый актларда каралган бурычларны яңа яисә үзгәртүче муниципаль норматив хокукый актлары проектлары җирлек җирле үзидарә органнары тарафыннан Муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә җирле үзидарә органнары тарафыннан үздырыла торган җайга салу йогынтысын бәяләеләргә тиеш, моннан тыш, Татарстан Республикасы Законы нигезендә муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә:

1) җирлек Советының җирле салымнарны һәм җыемнарны юкка чыгара торган, үзгәртүче, туктатучы норматив хокукый актлары проектлары;

2) бюджет хокук мөнәсәбәтләрен җайга сала торган җирлек Советы норматив хокукый актлары проектлары.

5. Җайлау йогынтысын бәяләү муниципаль норматив хокукый актлар проектларын нигезләмәләренә ачыклау максатларында ясала, вводящих избыточные вазыйфаларын башқаручы, тьюлар һәм чикләүләр өчен субъектларының эшқуарлык һәм инвестиция эшчәнлегенә яки күтәрергә, аларны гамәлгә кертү, шулай ук нигезләмәләрен күтәрергә

барлыкка килүгә нигезсез чыгымнар субъектларының эшқуарлык һәм инвестиция эшчәнлегә һәм җирле бюджетлардан;

Мәкалә 70. Җирлек советының хокукый актлары

1. Авыл җирлеге Советы үз компетенциясенә федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, устав белән кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә, Җирлек территориясендә үтәү мәҗбүри булган кагыйдәләрне билгели торган карарлар, җирлек башлыкларын отставкага җибәрү турында карар, шулай ук җирлек Советы эшчәнлеген оештыру һәм аның компетенциясенә федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав белән кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.
2. Җирлек Советы карарлары, әгәр федераль законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.
3. Җирле салымнар һәм җыямнарны билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгаруны, авыл җирлеге бюджеты чыгымнарын гамәлгә ашыруны күздә тоткан җирлек Советы карарлары җирлек Советы каравына бары тик җирлек башкарма комитеты җитәкчесе инициативасы белән яки аның бәяләмәсе булганда гына кертелә ала. Әлеге бәяләмә аларга җирлек Советына җирлек Советы Регламентында билгеләнгән тәртиптә утыз көн эчендә тапшырыла.
4. Җирлек Советы карарлары кабул ителгән көннән өч көн эчендә җирлек башлыгы тарафыннан имзалана һәм әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә халыкка хәбәр ителә.

Мәкалә 71. Җирлек башлыгының хокукый актлары

Җирлек башлыгы законнар, әлеге Устав, җирлек Советы карарлары белән билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә җирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча карарлар һәм күрсәтмәләр, шулай ук җирле эһәмияттәге мәсьәләләр һәм җирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча карарлар, шулай ук җирлек Башкарма комитетының эшен оештыру мәсьәләләре буенча күрсәтмәләр чыгара.

Җирлек башлыгы "Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон, башка федераль законнар нигезендә әлеге Уставка кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар һәм күрсәтмәләр чыгара.

Мәкалә 72. Мүниципаль норматив хокукый актларны бастырып чыгару (халыкка игълан итү) һәм аларның үз көченә керү тәртибе

1. Җирлек Советы карарлары аларга кул куелган көннән соң 10 көн үз көченә керә, әгәр карарның үзе билгеләнмәгән булса.

Салымнар һәм җыямнар турында җирлек Советының норматив хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә.

Җирлекнең уставын кабул итү яки әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар федераль законда, әлеге устав белән билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Жирлек башлыгының, Жирле үзидарәнең башка вазыйфаи затларының хокукий актлары, әгәр актларда башкасы билгеләнмәгән булса, кул куелган көннән үз көченә керә.
3. Кеше һәм граждандан хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль норматив хокукий актлар, гамәлгә куючы булып муниципаль берәмлек торган оешмаларның хокукий статусын билгели торган муниципаль норматив хокукий актлар, шулай ук жирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр рәсми басылып чыкканнан соң (халыкка игълан итү) үз көченә керә.
4. Һәр муниципаль хокукий актта аның реквизитлары булырга тиеш: аңа кул кую датасы (жирлек Советы тарафыннан кабул ителгән хокукий актлар өчен - шулай ук аны жирлек Советы кабул иткән датага), теркәү номеры, хокукий актка кул куйган вазыйфаи затның исеме, печать.
5. Авыл жирлеге Советы карарлары, аның үтәләше турындагы хисап, жирле салымнар һәм җыемнар билгеләү турында, жирлек Советы Регламенты, жирлек Советы, жирлек башлыгы тарафыннан кабул ителгән башка норматив хокукий актлар, муниципаль норматив хокукий актлардан яки аларның федераль закон белән чикләнгән аерым нигезләмәләреннән тыш, җиде көн эчендә рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш (игълан ителгән).
6. Шулай ук муниципаль сайлаулар, жирле референдум билгеләү, жирлек Советы депутатын чакыртып алу буюнча тавыш бирү турында норматив булмаган хокукий актлар, жирлек чикләрен үзгәртү, жирлек башлыгын һәм аның урынбасарын сайлау мәсьәләсе буюнча тавыш бирү һәм законнар нигезендә башка актлар, шулай ук жирле үзидарә органнары арасында төзелгән килешүләр мәҗбүри рәвештә рәсми бастырып чыгарылырга тиеш.
7. Норматив булмаган муниципаль хокукий актлар, законнар яки әлеге Устав нигезендә мәҗбүри булмаган рәсми басылып чыгу (халыкка игълан итү) аларны чыгарган органнар яки жирле үзидарә вазыйфаи затларының карары буюнча басылып чыгарга (халыкка игълан ителергә) мөмкин.
8. Бастырып чыгарганда (халыкка җиткергәндә) муниципаль хокукий актның реквизитлары күрсәтелә.
Муниципаль хокукий актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка игълан итү) юлы белән гамәлгә ашырыла:
 - жирлек жирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә куелган массакуләм мәгълүмат чараларында яисә жирлек территориясендә таралган бүтән массакуләм мәгълүмат чараларында хокукий акт текстын бастырып чыгару. Хокукий акт текстын бүтән басма МАССАКУЛӘМ мәгълүмат чараларында бастырып чыгарганда әлеге басманың рәсми басылып чыгуы турында билге булырга тиеш;
 - жирлек торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмати стендларда хокукий акт текстын урнаштыру. Күрсәтелгән стендларның саны һәм аларның урнашу урыннары авыл жирлеге Советы тарафыннан раслана һәм жирлек халкы тарафыннан муниципаль хокукий актның тексты белән тоткарлыксыз танышу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш;
 - Татарстан Республикасы хокукий мәгълүмат рәсми порталында түбәндәге адрес буюнча урнаштыру: www.pravo.tatarstan.ru;
 - жирлекнең рәсми сайтында урнаштыру.
9. Муниципаль хокукий актны бастырып чыгарганда (халыкка җиткергәндә) басма МАССАКУЛӘМ мәгълүмат чарасы чыгу датасы яисә актны игълан итү даталары турында мәгълүматлар күрсәтелергә тиеш, алар актны җибәрү (тарату) яисә аны мәгълүмати стендта урнаштыру датасына туры килергә тиеш.
10. Жирле референдумда (граждандан җыенында) кабул ителгән карарларның хокукий актлары рәвешендә рәсмиләштерелгән муниципаль норматив хокукий актлар Татарстан

Республикасы муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш, аны оештыру һәм алып бару Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Башлыгы XII. ЖИРЛЕКНЕҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

Мәкалә 73. Жирлекнең икътисади нигезе

1. Жирлекнең икътисади нигезен жирлекнең муниципаль милкендә булган мөлкәте, жирлек бюджеты акчасы, шулай ук жирлекнең милек хокуклары тәшкил итә.

Мәкалә 74. Жирлекнең муниципаль мөлкәте

1. Авыл жирлеге милкендә булырга мөмкин:

1) әлеге Федераль законда билгеләнгән жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

2) " Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында «2003 елның 6 октябренадә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясындагы 4 өлешендә каралган тәртиптә жирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт»;

3) жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген муниципаль берәмлекнең вәкиллеке органының норматив хокукый актлары нигезендә тәмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

4) федераль законнар белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган һәм жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләргә хәл итү өчен кирәкле мөлкәт;

5) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " 2003 елның 6 октябренадә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясындагы 3 һәм 4 өлешләре нигезендә жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт.

2. Авыл жирлегеннән әлеге статьяның 1 өлеше таләпләренә туры килми торган мөлкәткә милек хокукы барлыкка килгән очракларда күрсәтелгән мөлкәт мөлкәтнең максатчан билгеләнешен үзгәртү яисә федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм срокта яңадан рәсмиләштерелергә тиеш.

Мәкалә 75 . Жирлекнең муниципаль мөлкәте белән идарә итү, файдалану һәм эш итү

Жирле үзидарә органнары жирлек исемненнән мөстәкыйль рәвештә Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителә торган жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары нигезендә муниципаль милектән файдалана һәм эш итә.

2. Жирле үзидарә органнары муниципаль милекне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләргә жирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшырырга, читләштерергә, федераль законнар нигезендә башка килешүләр төзергә хокуклы.

3. Жирле үзидарә органнары Россия Федерациясе Хөкүмәте, федераль башкарма хакимият органы тарафыннан билгеләнгән тәртиптә муниципаль милек реестрларын алып бара.

Мәкалә 76. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык жәмгыятьләре

1. Жирлек муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, Хужалык жәмгыятьләре, шул исәптән жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципальара жәмгыятьләр төзүдә катнаша.
2. Муниципаль предприятиеләр авыл халкының товарларга, эшләргә һәм хезмәт күрсәтүләргә ихтыяжларын канәгатьләндерү максатыннан оештырыла. Муниципаль учреждениеләр жирлекнең идарә итү, социаль һәм башка функцияләрен гамәлгә ашыру өчен булдырыла. Жирлек муниципаль предприятиеләрен һәм учреждениеләрен гамәлгә куючы функцияләрен һәм вәкаләтләрен жирлек башкарма комитеты башкара.
3. Жирлек башлыгы муниципаль предприятие яки учреждение уставын раслый, аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр керту, муниципаль предприятие яки учреждение житәкчесе вазифасыннан азат итә, аларның эшчәнлегенә турындагы хисапларны тыңлый. Жирлек башкарма комитеты муниципаль предприятие һәм учреждениеләр эшчәнлегенә максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, муниципаль предприятиегә яки учреждениегә беркетелгән муниципаль милекнең сакланышын һәм кулланылышын контрольдә тоту, ревизия, инвентаризация, аудитор тикшерүләре билгели һәм житештерә.
4. Авыл жирлегенә башкарма комитеты авыл жирлегенә исемнән муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча субсидияләре җавап бирә һәм аларның федераль законда билгеләнгән тәртиптә үтәләшен тәэмин итә.

Мәкалә 77 . Жирлекнең муниципаль милкен хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары

1. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары федераль законнар нигезендә жирлек Советы карарлары белән билгеләнә.
2. Муниципаль милекне файдаланудан һәм хосусыйлаштырудан кергән табыш жирлек бюджетына керә.

Мәкалә 78. Жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләре

Жирлек жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, законда башкача билгеләнмәгән очракта, килешү нигезендә төзелә.

XIII башлыгы. ЖИРЛЕКНЕҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

Мәкалә 79. Жирлек Бюджеты

1. Жирлекнен үз бюджеты бар.
2. Жирлек бюджеты жирлек Советының муниципаль норматив хокукый акты рәвешендә эшләнә һәм раслана.
3. Жирлек бюджетында жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга юнәлдерелгән керемнәр һәм жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итү өчен бирелгән

субвенциялар, шулай ук әлеге керемнәр һәм субвенциялар исәбенә гамәлгә ашырыла торган җирлекләр бюджетының тиешле чыгымнары аерым карала.

4. Җирле үзидарә органнары федераль законнарда һәм алар нигезендә кабул ителә торган Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм (яки) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасының» Спас муниципаль районы " муниципаль берәмлеге җирле үзидарә органнарына җирлек бюджетының үтәлеше турында хисаплар тапшыралар.

Мәкалә 80. Җирлектә бюджет процессы.

1. Авыл җирлеге бюджеты проекты тәүзү һәм карау, авыл җирлеге бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп тору, җирле бюджет үтәлеше турындагы хисапны тәүзү һәм раслау, Россия Федерациясе Бюджет кодексы белән билгеләнгән таләпләренә үтәп, җирлекнең җирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль гамәлгә ашырыла.

2. Авыл җирлеге бюджеты проекты, аның үтәлеше турында еллык отчет, җирлек бюджетының үтәлеше һәм җирле үзидарә органнары муниципаль хезмәткәрләренең, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренең саны турында квартал саен мәгълүматлар, аларның хезмәт өчен түләүгә факттагы чыгымнарны күрсәтеп, рәсми бастырып чыгарылырга тиеш (халыкка игълан ителергә).

3. Чираттагы финанс елында һәм план чорында үз көченә кәргән Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетлары керемнәрен үзгәртүгә китерә торган җирле салымнар турында муниципаль норматив хокукый актларга, җирлек Советының муниципаль норматив хокукый актларына үзгәрешләр кертү хакында Муниципаль норматив хокукый актлары Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирле бюджет турында Карар кабул ителгән көнгә кадәр 10 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

4. Җирлек бюджеты проекты өч елга (Чираттагы финанс елына һәм план чорына) төзелә һәм раслана.

5. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты проекты җирлекнең чыгым йөкләмәләрен финанс ягыннан тәэмин итү максатларында җирлекнең социаль-иқтисади үсешен фаразлау нигезендә төзелә.

6. Чираттагы финанс елына һәм план чорына авыл җирлеге бюджеты проекты, Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә һәм аның таләпләрен үтәп кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге Устав нигезендә, җирлек башкарма комитеты тарафыннан билгеләнгән тәртиптә һәм срокта төзелә.

7. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты проекты тәүзү: Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәтенә карата таләпләр) билгели торган Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль Жыенына юлламасы нигезләмәләре;

бюджет сәясәтенең төп юнәлешләре һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;

социаль-иқтисадый үсеш фаразы;

озак сроклы чорга бюджет фаразлары проекты (бюджет фаразлары проекты, бюджет фаразлары проекты) ;

муниципаль программалар (муниципаль программалар проектлары, муниципаль программаларны үзгәрешләр проектлары).

8. Чираттагы финанс елына һәм план чорына авыл җирлеге бюджеты турындагы карарда бюджет керемнәренең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты, шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законнары,

жирлек Советының муниципаль хокукый актлары белән билгелэнгән башка күрсәткечләр (бюджет турындагы Карардан тыш) бюджетның төп характеристикалары булырга тиеш.

9. Жирлек бюджеты турындагы карар белән раслана:

- жирлек бюджеты керемнәренең Баш администраторлары Исемлеге;
- жирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганакларының Баш администраторлары Исемлеге;
- бюджет ассигнованиеләрен Чираттагы финанс елына һәм чорына бюджет чыгымнары классификациясенә бүлекләре, бүлекчәләре (төркемнәре һәм төркемчәләре һәм төркемчәләре), муниципаль программалар һәм эшчәнлекнең программалаштырылмаган юнәлешләре буенча), чыгымнар төрләре һәм (яисә) максатчан статьялары, муниципаль программалар, муниципаль программалар һәм эшчәнлекнең программаларынан һәм программаларынан булмаган юнәлешләре буенча бүлү), Чираттагы финанс елына һәм чорына бюджет чыгымнары классификациясенә чыгымнар төрләре төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре һәм төркемчәләре (төркемчәләре һәм төркемчәләре), шулай ук план, билгелэнгән тәртиптә, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законы, жирлек Советының муниципаль хокукый акты белән билгелэнгән тәртиптә, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Законы нигезендә, жирлек Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнә;
 - Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарының ведомство структурасы;
 - Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарының ведомство структурасында бюджет ассигнованиеләрен бюджетлар чыгымнары классификациясенә бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары һәм чыгымнар төрләре буенча бүлү;
 - гавами норматив йөкләмәләренә үтәүгә җибәрелә торган бюджет ассигнованиеләренең гомуми күләме;
 - Чираттагы финанс елында һәм план чорында Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларынан һәм (яисә) башка бюджетларына бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;
- план чорының беренче елына жирлек бюджеты чыгымнарының гомуми күләменнән кимендә 2,5 процент күләмендә шартлы расланган (расланган) чыгымнарның гомуми күләме (максатчан билгеләнеше булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларынан бюджетара трансфертлар хисабына каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), план чорының икенче елына жирлек бюджеты чыгымнарының гомуми күләменә 5 проценты күләмендә (Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларынан бюджетара трансфертлар исәбеннән, максатчан билгеләнеше булган);
- Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет кытлыгын финанслау чыганаклары;
- Чираттагы финанс елыннан һәм план чорының һәр елыннан соң килә торган елның 1 гыйнварына муниципаль эчке бурычның иң югары чиге, шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның иң югары чиге күрсәтелгән;
- Россия Федерациясе Бюджет кодексы белән билгелэнгән һәм аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы белән жирлек Советының муниципаль норматив хокукый актлары белән билгелэнгән жирлек бюджетының башка күрсәткечләре.

10. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турындагы карар проекты расланган бюджетның план чоры параметрларын үзгәртү һәм аларга бюджет проектының план чорының икенче ел параметрларын өстәү юлы белән раслана.

Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турындагы карар проекты план чорының расланган бюджеты күрсәткечләрен аныклай һәм төзелә торган бюджет чорының икенче елы күрсәткечләрен раслай.

Жирлек бюджетының расланган план чоры параметрларын төгәлләштерү күздә тотыла:

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына авыл жирлеге бюджеты турында карар проектына карау предметы булып торган күрсәткечләргә төгәлләштерү;
- жирлек бюджеты чыгымнарының ведомство структурасының расланган күрсәткечләрен арттыру яки кыскарту йә аңа жирлек бюджеты чыгымнарының өстәмә максатчан статьялары һәм (яки) төрләргә буенча бюджет ассигнованиеләрен керту.

11. Чираттагы финанс елына һәм план чорына авыл жирлеге бюджеты турындагы карар проекты белән бер үк вакытта жирлек Советына тәкъдим ителә:

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлекнең бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;
- агымдагы финанс елының узган чорында жирлекнең социаль-иқтисади үсешенең башлангыч нәтижәләргә һәм агымдагы финанс елы өчен жирлекнең социаль-иқтисади үсеш нәтижәләре;
- Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлекнең социаль-иқтисади үсеш фаразы;
- Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджетының төп характеристикалары (керемнәрнең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты) фаразлары;
- жирлек бюджеты проектына аңлатма язуы;
- бюджетара трансфертлар бүлүгә исәпләү методикалары (проектлары методикалар);
- Чираттагы финанс елы ахырына һәм план чорының һәр елы ахырына муниципаль бурычның иң югары чиге;
- агымдагы финанс елына бюджет үтәлешен бәяләү;
- жирлек Советы, жирлекнең Ревизия комиссиясә тарафыннан тәкъдим ителгән бюджет сметалары проектлары, күрсәтелгән бюджет сметаларына карата жирлек башкарма комитеты белән каршылыктар килеп туган очракта тәкъдим ителә;
- Россия Федерациясә Бюджет кодексы һәм аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлегә устав белән билгеләнгән башка документлар һәм материаллар.

Бюджет турындагы карар белән расланган очракта, муниципаль программалар буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү һәм эшчәнлекнең программалаштырылмаган юнәлешләргә буенча бюджет турындагы карар проектына муниципаль программалар паспортлары тапшырыла.

Бюджет турындагы карар проекты бюджет чыгымнары классификациясенә бүлекләргә һәм бүлекчәләргә буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү белән күшымта булмаса, бюджет чыгымнары классификациясенә бүлекләргә һәм бүлекчәләргә буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү белән күшымта бюджет турындагы карар проектына аңлатма язуына кертелә.

12. Чираттагы финанс елына һәм план чорына авыл жирлеге бюджеты проекты төзү Россия Федерациясә Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә кабул ителә торган федераль законнар нигезендә жирлек башкарма комитеты тарафыннан гамәлгә ашырыла.

13. Жирлек башкарма комитеты чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турындагы карар проектына агымдагы елның 15 ноябринан дә соңга калмыйча жирлек Советы каравына керте.

14. Жирлек бюджеты турындагы карар проектын карау һәм аны жирлек Советының муниципаль норматив хокукый акты белән билгеләнгән раслау тәртибе Чираттагы финанс елының 1 гыйнварыннан бюджет турындагы карар үз көченә керүне, шулай ук әлеге карар белән Россия Федерациясе Бюджет кодексының 184.1 статьясы нигезендә күрсәткечләрне һәм характеристикаларны раслауны күздә тотарга тиеш.

15. Авыл жирлеге бюджеты турындагы карар, әгәр Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм (яки) жирлек бюджеты турындагы карар белән башкасы каралмаган булса, финанс елының 1 гыйнварыннан үз көченә керә һәм 31 декабренә кадәр гамәлдә була.

Жирле бюджет проекты, жирле бюджетны раслау турында карар, аның үтәлеше турында еллык хисап, жирле бюджет үтәлеше барышы һәм жирле үзидарә органнарының муниципаль хезмәткәрләре, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләре саны турында квартал саен белешмәләр, аларның хезмәт өчен түләүгә факттагы чыгымнарны күрсәтеп, рәсми бастырып чыгарылырга тиеш. Жирле үзидарә органнары жирлек халкына әлеге документлар һәм аларны бастырып чыгару мөмкинлеге булмаган очракта мәгълүматлар белән танышу мөмкинлеген тәмин итә.

16. Жирлекнең жирле үзидарә органнары жирлек бюджетының баланслылыгын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру буенча билгеләнгән федераль законнарны һәм Татарстан Республикасы законнарын үтәүне, муниципаль бурыч күләме һәм структурасын, жирлекнең бюджет йөкләмәләрен үтәүне тәмин итәләр.

17. Жирлек бюджеты керемнәре Россия Федерациясе Бюджет законнары, салымнар һәм җыемнар турындагы законнар һәм башка мәҗбүри түләүләр турындагы законнар нигезендә формалаша.

18. Авыл жирлеге бюджеты чыгымнары Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган формаларда гамәлгә ашырыла.

19. Федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очраклардан тыш, федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслау өчен жирлек бюджеты чыгымнарын гамәлгә ашыру рөхсәт ителми.

20. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Мәкалә 81 . Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрен сатып алу «дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрен сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 5 маендагы 44-ФЗ номерлы Федераль закон һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрен сатып алу жирлек бюджеты акчалары хисабына башкарыла.

Мәкалә 82. Жирлек гражданның үзара салым акчасы

1. Гражданның үзара салым акчалары дигәндә жирле әһәмияттәге конкрет мәсьәләләрен хәл итү өчен гражданның бер тапкыр түләүләре аңлашыла. Гражданның үзара салым түләүләре күләме жирлек составына кергән торак пунктның барлык халкы өчен дә тигез күләмдә билгеләнә, аларның саны жирлек составына керүче торак пункт халкының гомуми санынан 30 проценттан артмаска мөмкин.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән граждандарга бер тапкыр бирелә торган түләүләрне кертү һәм куллану мәсьәләләре җирле референдумда хәл ителә, ә 4.1 пунктында каралган очракларда хәл ителә. «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында » 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясындагы 1 өлеше нигезендә граждандар җыенында.

Мәкалә 83 . Җирлекнең муниципаль бурыч алулары (муниципаль бурыч).

1. Авыл җирлеге Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм авыл җирлеге Уставы нигезендә муниципаль бурыч йөкләмәләре барлыкка килә торган Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезләмәләре нигезендә Россия Федерациясе валютасында урнашкан муниципаль берәмлек исемнән кыйммәтле кагазьлар чыгару юлы белән муниципаль бурыч алуларны һәм Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан һәм кредит оешмаларыннан җирле бюджетка җәлеп ителә торган кредитлар гамәлгә ашырырга хокуклы.
2. Муниципаль бурыч алуларны гамәлгә ашыру хокукы авыл җирлеге исемнән Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә җирлекнең башкарма комитетына бирелә.

Мәкалә 84. Авыл җирлегенең җирле бюджеты үтәлеше.

1. Авыл җирлегенең җирле бюджеты Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.
2. Җирлек бюджеты кассаларның бердәмлегенә һәм чыгымнарның ведомствога буйсынуына нигезләнә.
3. Җирлек бюджеты үтәлешенә касса хезмәте күрсәтү, авыл җирлеге бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
4. Җирлек бюджетының үтәлеше җирлекнең җыелма бюджет язмасы һәм җирлекнең касса планы нигезендә оештырыла.

Мәкалә 85. Бюджет хисабы. Җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык отчет

1. Җирлекнең бюджет хисабы еллык.
2. Җирлекнең бюджет хисаплылыгы авыл җирлеге башкарма комитеты тарафыннан бюджет акчаларының тиешле баш администраторларының җыелма бюджет хисаплылыгы нигезендә төзелә.
3. Җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисап җирлек Советы карары белән раслана.
4. Ул бюджет акчаларының баш администраторларының бюджет хисаплылыгын тышкы тикшерүне һәм җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә әзерләүне үз эченә ала.
Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны тышкы тикшерү җирлекнең Ревизия комиссиясе яки җирлек Советы тарафыннан Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәп билгеләнгән тәртиптә башкарыла.
5. Авыл җирлеге башкарма комитеты агымдагы финанс елының 1 апреленнән дә соңга калмыйча аңа бәяләмә әзерләү өчен җирлек бюджетының үтәлеше турында хисап бирә. Авыл җирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә әзерләү бюджет

акчаларының баш администраторларының еллык бюджет хисаплылыгын тышкы тикшерү мәгълүматлары нигезендә 1 айдан артмаган вакытка башкарыла.

6. Авыл җирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә җирлек Советына бер үк вакытта җирлек башкарма комитетына Ревизия комиссиясе тарафыннан тапшырыла.

7. Ел саен агымдагы финанс елының 1 маеннан да соңга калмыйча авыл җирлеге башкарма комитеты хисап финанс елы өчен җирлек Советының хисап финанс елы өчен бюджет үтәлеше турындагы еллык хисабын, җирлек бюджетының үтәлеше турындагы башка бюджет хисап проектын һәм Россия Федерациясе бюджет законнарында каралган башка документларны теркәп, җирлек советына тапшыра.

8. Авыл җирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны карау нәтижеләре буенча җирлек советы авыл җирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны раслау яки кире кагу турында Карар кабул итә.

Җирлек Советы тарафыннан авыл җирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны кире каккан очракта, ул дәрәҗә булмаган яисә тулы чагылдырылмаган мәгълүматларны бетерү һәм 1 айдан артмаган вакытка кабат тапшыру өчен кире кайтарыла.

9. Авыл җирлеге бюджеты үтәлеше турындагы карар белән хисап финанс елында авыл җирлеге бюджеты үтәлеше турындагы хисап раслана һәм җирлек бюджеты керемнәренә, чыгымнарының һәм дефицитының гомуми суммасын күрсәтеп раслана. Хисап финанс елында авыл җирлеге бюджеты үтәлеше турындагы авыл җирлеге Советы карарына аерым кушымталар белән күрсәткечләр раслана:

- бюджет керемнәрен классификацияләү кодлары буенча җирлек бюджеты керемнәре;
- керемнәр төрләре, керемнәр подидлары кодлары, дәүләт идарәсе секторы операцияләре классификациясе буенча авыл җирлеге бюджеты керемнәре; (статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә);
- җирлек бюджеты чыгымнарының ведомство структурасы буенча;
- бюджет чыгымнары классификациясе бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча җирлек бюджеты чыгымнары;
- бюджет кытлыгын финанслау чыганакалары классификациясе кодлары буенча җирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганакалары;
- бюджет кытлыгын финанслау чыганакалары төркемнәре, төркемчәләре, статьялары, төрләре буенча җирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганакалары.

Мәкалә 86 . Муниципаль финанс контроле

1. Муниципаль финанс контроле Россия Федерациясе Бюджет законнары һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен җайга сала торган башка норматив хокукый актлар үтәлешен тәэмин итү максатларында гамәлгә ашырыла.

Муниципаль финанс контроле подразделяется бу тышкы һәм эчке, предварительный һәм аннан соңгы.

2. Бюджет хокук мөнәсәбәтләре өлкәсендә тышкы муниципаль финанс контроле җирлекнең ревизия комиссиясенә контроль эшчәнлеге булып тора.

3. Бюджет хокук мөнәсәбәтләре өлкәсендә Эчке муниципаль финанс контроле-җирлек башкарма комитеты органнары (вазыйфаи затлар) булып торучы муниципаль финанс тикшерү органнарының контроль эшчәнлеге.

4. Башлангыч контроль җирлекнең җирле бюджетын үтәү барышында бюджет бозу очракларын кисәтү һәм булдырмау максатыннан башкарыла.

5. Алга таба контроль жирлекнең бюджет үтәлеше нәтижәләре буенча, аларның үтәлешенең законлылыгын, исәп-хисапларның дәрәсләген билгеләү максатыннан тормышка ашырыла.

XIV БАШЛЫГЫ. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ. ӘЛЕГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР КЕРТҮ

Мәкалә 87 . Авыл жирлеге Уставы проекты эзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Авыл жирлеге Уставы проекты, жирлек советының әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар проекты жирлек Советына жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданның инициативалы төркемнәре тарафыннан кертелә ала.
2. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар проекты эзерләү өчен жирлек Советы карары белән махсус комиссия төзелә ала. Күрсәтелгән комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.
3. Авыл жирлеге Уставы проекты, жирлек Уставына үзгәрешләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты, жирлек уставын кабул итү турындагы мәсьәләне карау көненә кадәр 30 көннән дә соңга калмыйча, жирлек Уставына үзгәрешләр кертү, күрсәтелгән Устав проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен бер үк вакытта бастырып чыгару (халыкка иҗлан итү) белән рәсми басылып чыгарга тиеш. Муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен, шулай ук муниципаль берәмлек Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, конституция (устав) яисә Россия Федерациясе субъекты законнары нигезләмәләрен әлеге уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында төгәл күрсәтү рәвешендә үзгәрешләр кертелә торган очракта, гражданның аның фикер алышуында катнашу тәртибен рәсми бастырып чыгару (халыкка иҗлан итү) таләп ителми.
4. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында авыл жирлеге Советы карары проекты буенча, аларны карау алдыннан жирлек Советы утырышында әлеге Устав нигезендә ачык тыңлаулар үткәрелә, Уставка үзгәрешләр бары тик жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә һәм аларны хәл итү вәкаләтләрен Россия Федерациясе Конституциясенә һәм федераль законнарга туры китерү максатларында гына кертелә.

Мәкалә 88 . Авыл жирлеге уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар проекты карау жирлек Советы тарафыннан жирлек Советы Регламенты нигезендә ике уқуларда да ким булмаган күләмдә башкарыла.
2. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар проекты беренче уқылышта кабул иткәннән соң, әлеге проект жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатларына, башка субъектларга төзәтмәләр кертү өчен хокукый актлар чыгару инициативасы хокукын бирә.
3. Уставы, авыл жирлеге Советы Уставына үзгәрешләр кертү турында Карар кабул ителә күпчелек тавыш белән билгеләнгән саныннан жирлек Советы депутатлары.

Мәкалә 89. Авыл жирлеге Уставының үз көченә керү тәртибе, әлеге Уставка үзгәрешләр керту турында карар

1. Авыл жирлеге Уставы, әлеге Уставка үзгәрешләр керту турындагы карар кабул ителгәннән соң, жирлек башлыгы Федераль законда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве өчен Муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә башкарма хакимиятнең федераль органы территориаль органына жиберелә.

2. Авыл жирлеге Уставы, авыл жирлеге Советының әлеге Уставка үзгәрешләр керту турындагы карары дәүләт теркәвенә алынганнан соң рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка игълан ителергә) тиеш һәм рәсми басылып чыкканнан соң үз көченә керә. Россия Федерациясе Юстиция министрлыгы порталында «Россия Федерациясендә норматив хокукый актлар "урнаштыру (<http://pravo-minjust.ru>, <http://право-минюст.рф>)" Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә авыл жирлеге Уставының, авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр керту турында муниципаль хокукый актның тексты шулай ук аларны рәсми бастырып чыгару ысулы булып тора.

Жирлек башлыгы теркәлгән муниципаль берәмлек уставын, муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр керту турындагы муниципаль хокукый актны муниципаль берәмлекләрнең уставларын теркәү өлкәсендә башкарма хакимиятнең федераль органы территориаль органынан кергән көннән жиде көн эчендә бастырып чыгарырга (халыкка игълан итергә) тиеш.

3. Жирлек уставына кертелгән һәм жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләр, жирле үзидарә органнары арасында вәкаләтләр бүлешү (жирлек уставын законнар белән тәңгәлләштерү, шулай ук вәкаләтләрне, вәкаләтләр срогын, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларын сайлау тәртибен үзгәртү очрактарыннан тыш), әлеге үзгәрешләр һәм өстәмәләр керту турында муниципаль хокукый актны кабул иткән муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы вәкаләтләр срогы чыкканнан соң үз көченә керә.

4. Муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр муниципаль хокукый акт тарафыннан кертелә, ул Рәсмиләштерелергә Мөмкин:
муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы карары (гражданныр жыены) белән аның рәисе һәм муниципаль берәмлек башлыгы кул куйган йә муниципаль берәмлек башлыгы, муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы (гражданныр жыены) рәисе вәкаләтләр башкаручы үзе генә;

вәкиллекле орган (гражданныр жыены) кабул иткән һәм муниципаль берәмлек башлыгы кул куйган аерым норматив хокукый акт белән. Бу очракта әлеге хокукый актта вәкиллекле орган (гражданныр жыены) карарын кабул итү турында реквизи́тлар куела. Вәкиллекле органның мондый карарларына муниципаль берәмлек уставына кертелә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләр үз көченә керү турында күчмә нигезләмәләрне һәм (яки) нормаларны керту рөхсәт ителми.

5. Муниципаль берәмлек Уставын яңа редакциядә муниципаль хокукый акт белән муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр керту турында бәян итү рөхсәт ителми. Бу очракта муниципаль берәмлекнең яңа Уставы кабул ителә, ә элек гамәлдә булган муниципаль берәмлек уставы һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр керту турында муниципаль хокукый актлар муниципаль берәмлекнең яңа Уставы үз көченә кергән көннән үз көчен югалткан дип таныла.

6. Муниципаль берәмлек уставын Федераль законга туры китерү, Россия Федерациясе субъекты законы белән әлеге закон актларында билгеләнгән срокта гамәлгә ашырыла. Әгәр федераль закон, Россия Федерациясе субъекты законы белән күрсәтелгән срок

билгеләнмәгән булса, муниципаль берәмлек уставын Федераль законга туры китерү срогы, Россия Федерациясе субъекты законы белән тиешле федераль закон, Россия Федерациясе субъекты законы үз көченә керү датасын, муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проектының гавами тыңлауларында фикер алышуну һәм рәсми бастырып чыгару (халыкка игълан итү) кирәклеген исәпкә алып билгеләнә., муниципаль берәмлекнең вәкиллеке органы утырышларының, мондый муниципаль хокукый акты дәүләт теркәвенә алу һәм рәсми бастырып чыгару (халыкка игълан итү) сроклары вакытлылыгы һәм, кагыйдә буларак, алты айдан артмаска тиеш.